

Catalunya al món a través de l'esport: què s'ha de fer per projectar la imatge del nostre país a l'estranger i com ho ha recollit la premsa internacional

Jordi Sunyer i Capella

El Centre d'Estudis Olímpics (CEO-UAB) publica treballs amb l'objectiu de facilitar el debat científic. La inclusió d'aquest text no limita una futura publicació per part de l'autor, que conserva la totalitat dels seus drets. Queda terminantment prohibida la reproducció, total o parcial, d'aquesta publicació sense el consentiment previ del seu autor.

Aquest treball es va presentar a l'Assignatura Campus: Esport, Olimpisme i Cultura Contemporània, el curs 1998/1999.

Ref. WP079

Per fer referència a aquest document, podeu utilitzar la següent referència:

Sunyer i Capella, Jordi (1999): Catalunya al món a través de l'esport: què s'ha de fer per projectar la imatge del nostre país a l'estranger i com ho ha recollit la premsa internacional [article en línia]. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics UAB. [Consultat: dd/mm/yy] <http://olympicstudies.uab.es/pdf/wp079_cat.pdf>

[Data de publicació: 1999]

1 – INTRODUCCIÓ

El que no passaria en un país normal

"Les limitacions a la projecció exterior del país és un fet que palesa la nostra manca de sobirania" (1). Aquesta frase, extreta del manifest *Sí a la sobirania política de Catalunya*, és el punt de partida que permet la realització d'aquest treball. Els viatges diplomàtics que ha efectuat a diversos països del món el president Jordi Pujol no han passat mai indiferents a Madrid, on o se'ls han pres a broma o s'han exaltat pel tractament de cap d'estat que rep Pujol en molts d'aquests desplaçaments. En molts àmbits de la política feta al *forat del donut* encara es cou el famós anunci, curiosament relacionat amb l'esport, que va fer publicar la Generalitat a la premsa internacional uns dies abans que s'obrissin els Jocs Olímpics de Barcelona'92: *On situaríeu aquest punt? [Barcelona] A Catalunya, per suposat*. Aquestes limitacions, que en una nació que ha aconseguit la seva sobirania (Portugal, per exemple) o en un estat lògicament no ocorren, són gairebé inherents a una nació sense estat com la catalana.

D'aquesta manera, des que l'esperit olímpic del Baró de Coubertin va arribar a Catalunya i es va impregnar entre la població, l'esport ha estat un dels instruments més importants (però, com veurem, no sempre eficaços) que ha tingut Catalunya per donar a conèixer la seva personalitat a nivell internacional. Existeixen referències com la de la Federació Catalana de Rugbi, que va ser reconeguda i admesa a la Federació Internacional d'aquest esport abans que l'espanyola. També és destacable el fet que Coubertin va prometre, el 1920, el reconeixement del Comitè Olímpic Català per part del CIO. (2) El cas més paradigmàtic, però, és el del FC Barcelona, un dels grans ambaixadors que ha tingut el catalanisme al llarg de la seva història. D'ell ens n'ocuparem al llarg d'aquest treball, així com també dels Jocs Olímpics de Barcelona i d'altres oportunitats esportives que ha tingut Catalunya per donar-se a conèixer arreu del món.

En qualsevol cas, creiem que la projecció de Catalunya a través de l'esport ha estat moltes vegades espontània, individual, diguem-ne que popular. Les institucions com el Barça han agafat el rol de banderes del catalanisme a expenses del comportament que ha acreditat la seva massa social durant els anys. Les entitats esportives (no hi incloem aquí entitats no "practicants" de cap esport com el Comitè Olímpic Català o la Plataforma pro Seleccions Nacionals Catalanes) no s'han posicionat mai ni a favor ni en contra respecte a aquest paper que puguin arribar en tenir en algun moment. Moltes vegades són jugadors, entrenadors a títol individual o els propis afeccionats (qui no té gravades a la memòria imatges com les de Basilea '79?).

Aquest treball vol ser una espècie d'història -si és que en podem dir així- de les martingales que, entre tots una mica, s'han empescat per fer conèixer Catalunya al món a través de l'esport. El resultat és a vegades esperançador i a vegades frustrant. El que sí que queda clar és una conclusió que es pot exposar sense problemes abans d'iniciar l'exposició i que, tot i semblar tendenciosa, no és sinó una gran veritat: Catalunya no serà mai coneguda del tot internacionalment fins que no es converteixi en un estat sobirà. Llegiu i veureu per què.

2.1 - ELS JOCS OLÍMPICS BARCELONA '92

La millor projecció internacional que ha tingut Catalunya en la seva història

17 de setembre de 1986. Palais de Beaulieu, Lausana. Migdia. Després del moment que fa sonar riallades de nerviosisme a la sala on el Comitè Internacional Olímpic, en boca del seu president J.A. Samaranch, farà pública la seu dels vint-i-cinquens Jocs Olímpics de l'era moderna, Samaranch obre el sobre. "Barsalona, España".

Involuntàriament o voluntària, en pronunciar aquestes dues paraules, Samaranch va plantejar un dels dilemes previs als Jocs de Barcelona que més comentaris va remoure. Jocs catalans o jocs espanyols? Un gran esdeveniment per presentar Catalunya al món o un acte més del "café para todos, segona part" (ens referim, òbviament, a l'Expo 92 de Sevilla i a la capitalitat cultural europea de Madrid)? Fora de les institucions polítiques, ningú va semblar optar per la conjunció. A Catalunya, el nostre àmbit d'anàlisi, es varen desenvolupar dues iniciatives per defensar la "catalanització" plena dels jocs: el Comitè Olímpic Català i la campanya "Freedom for Catalonia".

Els moviments previs. El Comitè Olímpic Català

El 1987 es va constituir a Barcelona l'Associació per a la Delegació Olímpica de Catalunya (ADOC), presidida en un principi per Jaume B. Farreres i formada per diversos intel·lectuals catalans entre els quals Carles Lladó, autor del llibre de presentació "Catalunya, Comitè Olímpic" (3). L'ADOC perseguia la possibilitat que Catalunya pogués competir als Jocs de Barcelona amb una delegació pròpia (el Comitè Olímpic Català, presidit per Josep Miró i Ardèvol) separada de l'espanyola. La principal por dels impulsors de l'ADOC, així com de molts altres sectors del catalanisme, és que la catalanitat dels jocs quedés diluïda per la vocació espanyolitzadora que s'atiava des del govern central (4).

El principal al·legat que feien els membres de l'ADOC queda recollit al llibre "Catalunya, Comitè Olímpic": **"Si Aruba, amb 63.000 habitants, té Comitè Olímpic i fins ara solament era una illa de les Antilles Neerlandeses que tenen Comitè Olímpic i són sols un departament**

administrat pels Països Baixos que tenen Comitè Olímpic, no en pot tenir Catalunya?"

(5). Els membres de l'ADOC exposaven altres casos com el de les Illes Verges Britàniques, Guam, les Illes Cook, les Fèroe, Irlanda (que va tenir Comitè Olímpic propi quan encara no era un estat lliure) i força altres. A part, però, evidentment, l'ADOC va recórrer al que deia la Carta Olímpica aleshores per tal de fonamentar la seva reivindicació. En concret, les regles que obrien les portes al COC resaven que **"cap discriminació no és admesa respecte d'un país o una persona per raons socials, religioses o polítiques"** (regla 3), **"el mot 'país' significa tot País, Estat, Territori o porció de Territori que el CIO consideri, segons la seva discreció absoluta, com a zona de jurisdicció del Comitè Nacional (CNO) que ell ha reconegut"** (regla 8) i **"els Jocs Olímpics són competicions entre individus i equips, no entre països"** (regla 9). (6) A més, el fet que les institucions esportives internacionals com el CIO fossin entitats privades fonamentades en el dret d'associació feia impossible, segons aquests autors, que es pogués excloure de la política esportiva internacional una associació com el COC formada de la següent manera (7). D'aquesta manera, per Carles Lladó, **"qualsevol entitat geogràfica, històrica o política pot ser acceptada sota el nom genèric de país (...). El fet de no ser estat no és un element que pugui impedir el reconeixement del COC, ja que tal impediment hauria de ser per motivacions o interessos polítics dels estats, en contra del mateix esperit que anima el moviment olímpic (...) que impulsa una major participació dels països més modestos"** (8). Els membres de l'ADOC consideraven, a més, que el fet que sigui només la Generalitat la institució política que controla el desenvolupament de l'esport a Catalunya, pels impulsors del COC, obria una altra porta a la possible creació del Comitè.

L'ADOC va impulsar la realització de tot tipus de *merchandising* (samarretes, adhesius...) per tal de donar a conèixer la seva proposta. Va celebrar diversos actes de presentació que van tenir ressò a la premsa, no només esportiva sinó general. I, en general, va treballar de totes les maneres possibles per aconseguir el seu comès. A la fi, no va ser possible. Les decisions a prendre, les reunions a celebrar sobre el tema s'anaven retardant cada cop més, i de fet fou el CIO qui va "donar més llargues" en aquest sentit. Potser al darrere de tot s'hi van donar aquells **"interessos polítics dels estats"** dels quals recelaven els membres de la plataforma. Muriel Ladrón de Guevara dóna tres claus per explicar el fracàs de l'ADOC. La primera és que **"[el COI tenia] la pràctica general de reconèixer un CON per Estat"** (9). La segona fa referència a les Federacions Internacionals. Per tal que el CIO admetés el CON corresponent, aquest havia de tenir a les seves files, com a mínim, cinc representants de federacions esportives nacionals reconegudes per federacions internacionals (10). A hores d'ara, no existeix encara cap esport la Federació Catalana del qual sigui reconeguda a nivell internacional, exceptuant el korbball i el full-contact. D'aquesta manera, sense aquest reconeixement, per més que els

Estatuts del nou CON estiguessin redactats totalment d'acord amb la Carta Olímpica, aquest CON no podia ésser reconegut. En aquest cas es trobava el COC. Per acabar-ho d'adobar, la Carta Olímpica ha patit diverses modificacions, fins al punt que ara, en la versió del 1997, afirma que el CIO només acull en el seu sí "**estats independents reconeguts per la ONU**".

Una altra versió força interessant la dóna Sandra Ann Harris. L'autora nord-americana apunta que el 14 d'abril de 1991 es va donar la petició oficial del COC perquè el CIO el reconegués. En aquesta petició, com en moltes altres activitats "catalanitzadores" prèvies als Jocs, el COC enviava l'avís que el reconeixement "**podia evitar confrontacions amb el poble català**". Davant la situació, el COI es trobava amb una disjuntiva, a l'igual que la Generalitat de Catalunya. Acceptar el COI dins la família olímpica, com explica Harris, "**podia comportar represàlies per part del govern central i de les organitzacions atlètiques que no estaven a favor de trencar la delegació espanyola**". Rebutjar el COC explícitament podia suposar "**patir forts atacs dels peticionaris i els seus seguidors**". Davant la disjuntiva i la por que es produïssin incidents durant la celebració dels Jocs, fet que tots els estaments implicats en la organització volien evitar com fos, es va acordar retardar la decisió final fins després dels Jocs. (11)

El que no se li pot negar al COC és la repercussió que va tenir a la premsa internacional. Diaris i agències de premsa es van fer ressò de les reivindicacions del COC. Molts les varen associar als moviments independentistes dels països bàltics i les primeres espurnes del conflicte iugoslau, i diversos es van alertar pel perill que podia suposar pel desenvolupament dels jocs la no satisfacció d'aquestes reivindicacions. Per exemple, l'agència Reuter contextualitzava el desig de reconeixement del COC amb la històrica voluntat sobiranista de bona part de la població catalana. D'altra banda, els mateixos mitjans expressen por perquè les accions reivindicatives puguin derivar en violència, transmetent d'aquesta manera, com afirma Muriel Ladrón, "**una imatge de tensió i conflicte en les relacions socio-polítiques entre Catalunya i Espanya**" (12). La no possibilitat de comptar amb el COC a l'hora de celebrar, els jocs, va provocar en els mitjans l'efecte contrari: en la cerimònia d'inauguració dels Jocs, només les televisions francesa i australiana van esmentar de passada l'existència de la reivindicació del COC (13).

D'aquesta manera, la possibilitat que Catalunya pogués competir en els Jocs Olímpics mitjançant delegació pròpia tornava a quedar tancada. Avui en dia, el Comitè Olímpic Català continua existint, però es troba en un cert estat d'indefinió. La nova Llei de l'Esport de Catalunya, que preveu la possibilitat que les seleccions catalanes puguin participar oficialment en competicions internacionals, reconeix el COC "**simbòlicament**", però només "**en el cas**

que les instàncies esportives corresponents (el COI) el reconeguessin, el COC adquiriria automàticament les condicions d'associació esportiva amb els avantatges legals corresponents". (14)

"Freedom for Catalonia" El 8 de setembre de 1989, sota una intensa pluja que va posar n evidència els degters del nou Estadi Olímpic de Montjuïc, va tenir lloc al mateix Estadi una de les accions *reivindicatives*, si es pot dir així, més sonades de l'era pre-olímpica. Quan el rei d'Espanya, Juan Carlos I, es disposava a entrar a la tribuna d'autoritats per inaugurar el Campionat del Món d'Atletisme, una sonora xiulada va destorbar l'entrada del monarca a l'estadi. El nombre de persones que la varen secundar és incert: alguns mitjans com *El Periódico* o *La Vanguardia* es referien només a uns 2.000 independentistes (15), mentre diaris com *Sport* asseguraven que **"fue secundada por una gran parte de los 45.000 asistentes"** (16). També se'n varen fer ressò importants diaris esportius estrangers, que van aprofitar per començar a explicar la idiosincràsia catalana. **"Els nacionalistes catalans (...) van mobilitzar les seves tropes a l'estadi. Més de 6.000 manifestants entre els 45.000 espectadors. I les banderes catalanes flotaven a l'aire, així com les pancartes: 'Catalunya és un país oprimit' (...). Recordem que Catalunya sempre ha buscat històricament la seva pròpia identitat. Ha lluitat contra el franquisme. Va ser, durant la guerra, francòfila (això es remunta a Carlemany) i germanòfoba. Les oposicions polítiques i sindicalistes han estat més fortes que enlloc més a Espanya. I avui en dia, aquesta regió, d'un dinamisme extraordinari, orgullosa del seu patrimoni, del seu èxit econòmic, que paga en impostos la quarta part del *budget* de l'Estat però no rep en ajudes més que la desena, vol explotar el fenomen olímpic"** (Alain Billouin, *L'Équipe*, 12.09.1989). **"El Rei no és ben vist aquí a Catalunya"** (*La Gazzetta dello Sport*, 12.09.1989).

El que sí és cert és que la xiulada fou instigada per un grup de joves independentistes de la Crida i les Joventuts Nacionalistes agrupats sota el nom "Youth Catalan Action - Freedom for Catalonia". Alguns dels membres del grup foren retinguts pel desplegament policial de 2.000 unitats fet aquell 8 de setembre del 89 a l'exterior de l'Estadi Olímpic, quan intentaven entrar a l'Estadi materials que formaven part de la seva acció: una gran bandera catalana, una gran pancarta amb el lema "Freedom for Catalonia", pasquins explicatius i banderes estelades (17). Aquella acció, que alguns mitjans qualificaren de **"xenòfoba i vergonyant"** (*El Periódico*, 18) i que fou atribuïda a la permissivitat de Jordi Pujol, va ser l'inici de la campanya Freedom for Catalonia, que arribaria als Jocs Olímpics.

Dos anys després, a final del 1991, Òmnium Cultural prenia el relleu de la responsabilitat de la campanya "Freedom for Catalonia", apadrinant l'entitat "Acció Olímpica" (AO), que agrupava en

gran mesura els mateixos grups i individus que havien protagonitzat l'acció del 8 de setembre del 89. El 3 de febrer del 1992, en un acte públic, es presentava l'entitat amb el següent objectiu principal: **"vetllar perquè la nostra personalitat nacional, i ben especialment la llengua i els símbols, rebin, per part de l'organització olímpica i les institucions, el tractament que els correspon com a propis del país amfitrió dels Jocs Olímpics"** (19). Fins el juny de 1992, AO va editar diversos vídeos, llibres i opuscles sobre la seva activitat i la realitat de Catalunya. Precisament el juny de 1992, Generalitat i Ajuntament van signar l'acord per la presència dels símbols catalans als Jocs, acord que va rebre el suport d'AO (després en parlarem). Amb tot, aquesta organització no va deixar d'organitzar els actes que tenia previstos, d'entre els quals el més espectacular va ser l'acompanyament de la torxa olímpica per tot el territori català amb banderes catalanes, estelades i nombroses pancartes de *Freedom for Catalonia*. Això, tal com explica Joan Crexell, va motivar una actitud crítica per part de determinats mitjans de comunicació, més quan la Generalitat de Catalunya i el seu president, Jordi Pujol, van donar a les activitats d'AO un suport tàcit que va disparar les acusacions de **"doble joc"** cap a Pujol (20). A més, durant el recorregut de la torxa es van donar dues circumstàncies que van augmentar aquestes crítiques. Una de les imatges més conegudes del recorregut de la torxa fou quan Oleguer Pujol, fill del president català, va passejar la torxa envoltat d'una bandera estelada i d'una pancarta de *Freedom for Catalonia*. L'episodi fou recollit pel diari canadenc *The Montreal Gazette* del 27 de juny de 1992. En la pàgina dedicada a l'episodi, amb l'epígraf **"El país dels jocs olímpics"**, hi apareix la fotografia d'Oleguer Pujol portant la torxa i algunes consideracions interessants: **"la regió espanyola de Catalunya, que inclou Barcelona, es considera una nació en tots els aspectes excepte en el polític. S'ha dit sovint que mentre els bascos poden genuïnament voler deixar Espanya, la majoria de Catalans estarien feliços de dirigir-la"**. Però, sens dubte, el que va provocar més escàndol van ser els incidents en l'arribada de la torxa a Empúries. Ja abans, membres del mateix grup van intentar desplegar una pancarta en l'inici del recorregut a Olímpia, però la policia secreta grega ho va impedir (21), fet que no els va impedir continuar amb la campanya per tot el recorregut de la torxa a Grècia, exaltant el sentiment hel·lènic respecte a l'antic territori grec de Macedònia, ara estat independent, per aconseguir adhesions a la campanya. Quan la torxa va arribar a Empúries, un membre de la Crida, Pere Buil (22), va desplegar una pancarta amb el lema de la campanya d'AO, *Freedom for Catalonia*, sobre el pebeter encès. Això va provocar un desmesurat desplegament de seguretat durant el recorregut de la torxa per Catalunya, festiu i pacífic tot i que la gran presència de policies havia arribat a atemorir la població (23). Amb tot, no hi va haver cap problema durant tot el circuit de la torxa olímpica. La campanya d'AO i altres organitzacions radicals va continuar durant els Jocs. En alguns aspectes, però, es va veure minimitzada per la consecució d'un acord entre els diferents grups de pressió.

Els preparatius dels Jocs a la premsa internacional

Abans de la inauguració dels Jocs, molts diaris estrangers van "advertir" els seus lectors del que es podrien trobar si anaven a Barcelona per veure els Jocs. Força mitjans van efectuar retrats de Catalunya previs a la celebració del certamen olímpic. Daniel Romaní explica que, valorant globalment el que va aparèixer en aquests mitjans, **"es va mostrar Catalunya com un país amb uns valors culturals que, a part de la llengua pròpia, engloben el modernisme, la música, la literatura, l'avantguardisme... i amb una idiosincràsia política diferent a la de la resta d'Espanya"** (24). El periodista Carles Puigdemont explica que **"l'any 1992 va generar un volum tal d'informació sobre Catalunya que es pot parlar d'un abans i un després d'aquesta data. Mai com aquell any els mitjans de comunicació de totes les parts del món havien parlat tant del nostre país (...). Però el resultat presenta contradiccions notables, les quals són fruit de les pressions que es van acabar exercint des de diferents instàncies del poder sobre la premsa i els corresponents estrangers"** (25). En qualsevol cas, van ser molts els mitjans que es varen ocupar de Catalunya en els mesos previs als Jocs i en varen fer retrats elaborats des de diferents punts de vista.

Alguns varen ocupar-se de l'estil de vida català. Un reportatge a *The Guardian* (Anglaterra) fa afirmacions tan sucoses com aquestes: **"Per conèixer com pensen els catalans, una de les millors maneres és asseure's davant el televisor un divendres al vespre i connectar amb TV3"** (es refereix al programa *La vida en un xip*, que presentava Joaquim M. Puyal), a part de referir-se als venedors de bombones de butà com una dels típics especímens de Barcelona, i al debat entre els diferents models del català. El *New York Times* va qualificar Barcelona de **"ciutat obsessionada pel menjar"** i va posar com a exemple el fet que, segons la opinió de l'articulista, els horaris de la gent estaven organitzats al voltant dels àpats (26). L'*International Herald Tribune* s'apropa al caràcter financer del país: **"Els catalans estalvien molt més que els espanyols i són financerament molt més moderns"** (27). *Le Monde* fa un curiós retrat del nostre caràcter: **"Els catalans són seriosos com un Papa, sossos, sense salero ni xispa. La resta d'Espanya no els respecta pas. Una reputació que se'ls enganxa a la pell i que travessa fronteres (...). És el seu origen muntanyenc, auster, que els fa ser així. El principi de realitat ha anat sempre per damunt del plaer. Tenen per costum enfrontar-se a les dificultats i no pas vorejar-les o prendre-se-les a burla"**. Afirma també que **"les tendències separatistes de Catalunya es manifesten també en el pla lingüístic i de la cuina"** (28). Dues setmanes abans dels jocs, el *Frankfurter Allgemeine* va deixar anar aquesta perla: **"Quan a Espanya trobes algú que converteix les pedres en pans és que és català. El gran interès de les empreses multinacionals per Catalunya no és gratuït. En aquesta regió s'imparteix la millor formació professional de la península, una administració pública que funciona i una mentalitat comercial amb tradició entre les classes mitjanes."**

Per als catalans, participar no és suficient: cal fer negoci" (29). D'altra banda, però, val a dir que molts altres mitjans es van oblidar radicalment del caràcter català i de la manera de ser dels ciutadans del país, i, com a molt, la varen assimilar al caràcter espanyol.

D'altres mitjans varen fer referència més estrictament al fet nacional català, parlant de la llengua i de les institucions polítiques de Catalunya. Amb tot, Daniel Romaní afirma que la majoria de mitjans estrangers, però, s'han fet seva la idea propugnada pel govern espanyol d'incloure els Jocs Olímpics dins dels esdeveniments de **"l'any d'Espanya"**, i que els que s'han preocupat de reflectir la imatge de Catalunya ho han fet de manera poc rigorosa i poc contextualitzada. Alguns diaris, com és el cas de *The Economist*, arriben al límit de l'exageració en afirmar coses com aquestes: **"Refresca el teu espanyol pels Jocs Olímpics de Barcelona i potser no t'ajuda a espavilar-te a la capital de Catalunya. Les emissores locals de televisió són en català** [evidentment, es deixa d'esmentar que també se'n reben cinc en espanyol], **també ho són dos diaris... pràcticament tots els negocis es deuen fer en català, també"** (30). Per no parlar de *La Gazzetta dello Sport*, que critica les manifestacions nacionalistes dels Jocs i denuncia una certa fòbia antiespanyola al certamen amb arguments com aquest: **"fou un jutge català el qui va desqualificar el marxista espanyol Massana"** (31). Amb tot, cal apuntar que també hi va haver mitjans que van donar una imatge més correcta de Catalunya. Algunes frases: **"Pensar en català i viure en espanyol: l'exercici es va imposar a dues generacions víctimes del totalitarisme dues vegades; com a demòcrates, vençuts, com a catalans, combatuts i negats"** (Le Monde, França). **"Entre el català i l'espanyol, Barcelona balanceja (...). El rere-país no coneix aquestes vacil·lacions de llengua, aquestes sàvies combinacions, aquestes subtils particions. (...) A Vic o a Girona, està infiltrat a tots els racons de la societat. És difícil de trobar-hi una inscripció o de sorprendre una conversa en espanyol"** (GEO, França). **"Madrid se sorprèn que els catalans es repleguin en els seus particularismes en el moment en què Europa és en procés de construcció. Aquesta crítica escandalitza els catalans. Com? Algú els acusa de no ser europeus? Ells, que són políglotes!"** (GEO, França). **"Espanya no és un país amb una unitat cultural sinó amb diverses cultures. Espanya ha esdevingut una federació molt similar a Alemanya o Suïssa. Catalans i bascos controlen les seves pròpies escoles, forces policials i canals de televisió"** (Time, EUA) (32). Observi's com la majoria d'aquestes cites corresponen a mitjans de països propers al nostre.

A les portes dels Jocs. El pacte final

El COC i AO són, doncs, les dues organitzacions que més activitat varen portar a terme per tal d'aconseguir la catalanització dels Jocs amb diferents iniciatives. Totes dues iniciatives tenien un suport tàcit de la Generalitat; tot i no haver expressat mai un suport explícit a la causa, eren

freqüents les declaracions "tranquil·litzadores" de Pujol respecte a les accions del COC i AO. El que és indiscutible és que des del nacionalisme existia una preocupació perquè els Jocs fossin la plataforma ideal per donar a conèixer al món la realitat i la identitat catalanes; just el contrari que pretenia el govern central socialista, que esgrimia el fet que gran part dels diners que havien servit per pagar els Jocs venien dels impostos de tots els espanyols i que volien diluir els Jocs dins dels esdeveniments de "l'any d'Espanya" (Expo 92 i Madrid Capital Cultural Europea). En principi, i tal com explica Sandra Ann Harris, la gestió dels Jocs, en ser entregada a una ciutat i no a una nació o estat, havia de ser assumida per l'alcaldia de Barcelona. Això suposava, en principi, una pèrdua de poder de decisió del govern central sobre els Jocs barcelonins, tot i ser Pasqual Maragall **"l'enllaç entre Catalunya i els socialistes al poder a Madrid"** (33). D'aquesta manera, Maragall semblava el gran jutge sobre el qual convergien totes les disputes nacionalistes prèvies als Jocs. L'Estat adoptaria una tàctica defensiva consistent en romandre en silenci dins la seva participació en el COOB, ja que el govern central no volia de cap de les maneres **"invocar les ires de l'anti-centralista poble català, que encara conservava vívids records de la repressió de Franco"** (34) mitjançant una "centralització" dels jocs, però tampoc volien fer que els nacionalistes (que tampoc buscaven cap enfrontament amb l'estat central, val a dir-ho) es fessin amb la totalitat de producció simbòlica de l'event. D'aquesta manera, i tenint un company polític al capdavant de l'organització dels Jocs, l'Estat **"actua des del seient del darrere però guiant el conductor per la direcció correcta"** cada cop que fes falta (35).

El 2 de juny de 1992, Pujol **"el camaleó, que manté el seu orgullós nacionalisme per mantenir el suport dels votants catalans"** (36) i Maragall van signar un pacte que va aconseguir satisfer les expectatives dels grups de pressió nacionalistes (llevat dels més radicals, que van acusar ERC de claudicar en donar suport al pacte) i no exaltar els grups centralistes. El pacte recollia aquests punts:

- 1) Felicitar tota la gent que va participar en l'exitós esforç de planificació pels Jocs.
- 2) Els Jocs s'han de portar a terme pacíficament per tal d'incrementar el prestigi de Barcelona i de Catalunya.
- 3) La importància dels Jocs com a projecció per Catalunya i els seus símbols ha de ser reconeguda.
- 4) El català és idioma olímpic. Els símbols catalans seran representats de manera digna durant els events olímpics. Les banderes de Barcelona, catalana i espanyola entraran a l'Estadi Olímpic juntes, amb igual èmfasi, durant la cerimònia inaugural. Després, el rei Juan Carlos I entrarà a l'estadi al so de l'himne espanyol i de l'himne català Els Segadors.
- 5) Els residents a Catalunya són encoratjats a mostrar el seu suport als Jocs penjant banderes de tot tipus als balcons de les cases. (37).

Després de l'aprovació del pacte, els sectors nacionalistes més moderats varen mostrar-se satisfets per la consecució de l'acord. Els sectors més radicals varen continuar amb les activitats reivindicatives, però gran part del públic català ja no els va donar suport i van rebre molt poca atenció per part de la premsa. Només la detenció de dotze suposats terroristes de Terra Lliure (amb denúncia de tortures per part dels propis detinguts) i el registre policial a la seu d'Òmnium Cultural i d'ERC, ordenada pel curiosament barcelonista jutge Baltasar Garzón, van encrespar una mica els ànims. Les reivindicacions van claudicar i els Jocs podien començar.

Els jocs en marxa. La cerimònia inaugural

La cerimònia inaugural dels Jocs Olímpics era la primera oportunitat "seriosa" per presentar una imatge de Barcelona i de Catalunya al món. El pacte previ va fer que, evidentment, també es transmetés dins la cerimònia el simbolisme espanyol, tot i que es van voler canviar els estereotips típics del *mañana*, el masclisme, l'endarreriment, la improvisació... (38). De Catalunya, es va explotar suficientment la possibilitat de donar-se a conèixer internacionalment, tant geogràficament, com cultural (llengua i tradicions pròpies), com política (Generalitat de Catalunya); el que es volia, sobretot, des d'amplis sectors del nacionalisme català era que no s'identifiquessin per res els Jocs de Barcelona amb uns "jocs espanyols". (39) De Barcelona es va transmetre una imatge inclinada cap a la promoció de ciutat.

Els resultats foren positius per a Catalunya. La majoria de comentaristes van reconèixer l'existència del nostre país, fins i tot **"en un major interès del previst i temut"** pels nacionalistes. El consens establert entre els organitzadors va fer que, universalment, els comentaristes tendissin a referir-se a la comunitat local com una cosa més que una simple regió d'Espanya, però que al mateix temps hi convivia pacíficament gràcies al canvi de la societat espanyola d'ençà de la mort de Franco, una societat que ara es presenta com a moderna, tolerant i democràtica. (40)

Amb tot, hi va haver diversos graus d'interpretació de la relació Catalunya- Espanya dins la cerimònia. Tal com recull Miquel de Moragas, alguns mitjans varen recollir la relació Catalunya-Espanya tant des del punt de vista polític com des de la identitat cultural (41), i es plantegen l'actitud crítica de sectors catalanistes respecte a la presència del rei d'Espanya a la cerimònia, la solució del conflicte simbòlic Catalunya- Espanya a la cerimònia i la reivindicació del COC. Correspon això als mitjans de països més propers, com Grècia, França i la Gran Bretanya. Vegi's aquest exemple de la BBC, on Josep Carreras i Gary Lineker parlen de la personalitat catalana: **"(Carreras) Per nosaltres és una gran oportunitat, un esdeveniment històric per**

mostrar què som capaços de fer els catalans, per manifestar com som com a nació, com és la nostra mentalitat, la nostra cultura, la nostra tradició, el nostre art, la nostra identitat, les nostres arrels... (Lineker) Això significa moltíssim per a la gent d'aquí. Ho consideren, tot i que no ho dirien oficialment, un triomf de Catalunya sobre Espanya" (42). És sorprenent, però, l'atenció que hi presten també mitjans de països com Corea, Japó, el Canadà o, sobretot, els Estats Units, que entenen l'escena del vaixell protagonitzada per La Fura dels Baus com una representació de l'esforç històric fet pels catalans per defensar la seva identitat contra els múltiples atacs, colonitzacions i similars que al llarg de la història ha patit el nostre poble.

En els casos en què Catalunya rep una atenció especial per part dels locutors, el conflicte Catalunya- Espanya té una resolució feliç, la unió i el consens entre totes dues entitats. La majoria de les emissions indiquen com el canvi de mentalitat de la societat espanyola ha atorgat a Catalunya uns nivells d'autogovern considerats "satisfactoris" per aquests mitjans, aconseguint un consens que s'expressa quan el públic català aplaudeix la delegació espanyola. (43). **"El públic ha reaccionat positivament. El rei Joan Carles ha parlat en català i això és significatiu. Fa dos dies, l'alcalde va dir: 'Aquests Jocs han de servir per expressar l'orgull català, el de Barcelona i no l'antagonisme contra cap altra regió d'Espanya. Aquest cop, hem d'estar tots units'. I sembla que ho han aconseguit"**, van explicar els ben documentats comentaristes de la NBC nord-americana. Curiosament, un altre punt del consens se centra en el fet que els colors de la bandera catalana i l'espanyola, tot i que proporcionats de forma diferent, són els mateixos (vermell i groc, foc i passió), la qual cosa dóna lloc a interpretacions certament interessants com aquesta de la TF1 francesa: **"...tres tonalitats diferents però, en fi, després de tot, veurem aquesta unitat del vermell i el groc que expressa molt bé les relacions entre Espanya i Catalunya, que són diferents, i amb tot, tenen llaços molt estrets d'unió"** (44). Finalment, és bo anotar que el trànsit de la dictadura franquista a la democràcia i el trànsit cap a l'Estat de les autonomies dóna peu a força comentaris sobre els elements exhibits en la cerimònia.

Un altre element que afavoreix el consens és la convivència dels símbols culturals catalans i espanyols en la cerimònia d'inauguració, destacant sobretot la possibilitat de recuperar uns símbols que havien estat **"prohibits"** pel franquisme (cosa que no és certa perquè, com bé apunta Miquel de Moragas, el règim de Franco els va acceptar com a "mètode" de substitució de la personalitat política catalana) (45). Aquest fet implica que molts dels símbols que apareixen a la cerimònia d'inauguració són identificats com a catalans per gran part de mitjans, per bé que altres símbols considerats espanyols també tenen un origen "regional" que és esmentat. Finalment, dels mitjans que més es preocupen per la realitat catalana, cal destacar

la sorpresa que provoca entre molts mitjans llatinoamericans la pluralitat lingüística i cultural de l'Estat Espanyol, tot i que molts l'acaben atribuït a la modernització de la societat espanyola. És el cas del comentari del Canal A colombià: **"són molt regionalistes els catalans, sí, aquí a Colòmbia ens queixem de l'excessiu regionalisme però allà sí que és autèntic. Els gallecs, els catalans es creuen colònies independents, fins i tot, com a anècdota, els expliquem que avui, als carrers de Barcelona, la organització dels jocs va demanar que s'hissés la bandera espanyola... Els catalans van hissar la bandera catalana, no hi ha una sola bandera espanyola als carrers de Barcelona..."** (46).

A part de la televisió i la ràdio, mitjans als quals corresponen els fragments abans comentats, la premsa també es va fer ressò de la cerimònia inaugural i va experimentar una dualitat semblant. Alguns països sí que recullen el component català de la cerimònia i els jocs. Alguns dels "ítems" més destacats són aquests: **"Entusiasme olímpic i laboriositat catalana. Barcelona ha ensenyat al món el que es pot fer amb entusiasme olímpic i laboriositat catalana. Una ostentació de capacitat creadora i consciència de la pròpia identitat d'una regió que ha esperat més de 60 anys la concessió dels jocs"** (Frankfurter Allgemeine, Alemanya). **"Els catalans van aplaudir i el rei va somriure. L'entrada del rei i de la reina, amb els himnes català i espanyol, no ha provocat problemes al nacionalisme, ni tampoc al protocol. Conscients de tenir sobre ells els ulls del món, els catalans van aplaudir i el rei va esbossar un lleuger somriure. Ja era hora! També això estava resolt"** (Corriere della Sera, Itàlia). **"Si calgués retenir una bandera, fora de competició, aquesta seria la bandera del 'país' amfitrió. És groga amb quatre barres vermelles. És la de Catalunya, i és col·locada amb exageració sobre els balcons de Barcelona"** (Le Monde, França). **"Penseu: una trentena de caps d'Estat a la tribuna de l'Estadi Olímpic, 3.500 milions d'espectadors, 45.000 milions de francs en inversions. I tot de cop, a l'última línia dreta, la còlera dels nacionalistes catalans. El xantatge que amenaça de tirar-ho tot per terra, de convertir els més grans jocs de la història en una humiliació reial. 'Si els símbols de Catalunya no són suficientment representats durant la cerimònia d'obertura, res no podrà impedir al públic d'esbroncar Juan Carlos'. Dissabte 25 de juliol: l'última d'una llarga sèrie de concessions. La més inimaginable, també. Al moment en què Juan Carlos, amb cara de ciri, s'instal·la a la llotja reial de l'estadi de Montjuïc comencen a sonar les primeres notes d'Els Segadors. L'himne de la Catalunya lliure. Hom l'ha tret de la nevera especialment per a Juan Carlos. Gràcies pel regal!"** (L'Express, França). **"Benvinguts to the Catalan Games! [sic]. El més prominent país va ser un que no va desfilar però que ha fet destacar la seva presència a cada moment: la Catalunya de mentalitat independent, la qual està decidida a projectar aquests jocs com a catalans, no com a espanyols"**. (Time, EUA) (47), entre moltes d'altres referències en d'altres mitjans.

Tornant a la televisió, altres mitjans d'altres països van evitar fer referència al component català de la cerimònia i dels jocs. Com apunta De Moragas, es tracta de mitjans de països on: a) existeixen també problemes de pluralitat cultural, lingüística o nacional que condicionen els comentaristes (Xina o Indonèsia). b) amb problemes de desenvolupament que incideixin en la importància que puguin donar els locutors d'aquests països al problema de les minories culturals a Europa (Egipte, Camerun o Ghana). c) amb situacions de conflictes socials que minimitzen també l'interès per aquest tema (Sud-àfrica). d) Països que viuen transformacions importants, amb implicacions nacionalistes (Rússia, Romania o Eslovènia). e) Països condicionats per una ideologia "oficial" que exclou l'interès pel nacionalisme (Xina). f) Països distants d'Europa que, si bé identifiquen els elements culturals de la cerimònia com a catalans, no fan referència a la identitat cultural i política de Catalunya (Malàisia, Japó o Corea del Sud). És curiós constatar com, mentre en els països estrangers es dóna tot aquest reguitzell de situacions, en les narracions del Canal Olímpic (Catalunya) i de TVE (Espanya) s'evita referir-se en qualsevol moment al fet nacional català i al conflicte que pugui generar (48).

Com a balanç, a través de l'anàlisi de Miquel de Moragas, podem reflectir algunes dades interessants. Només 1 dels mitjans televisius dels 24 que transmeten la cerimònia analitzats per aquest autor atribueix la organització dels Jocs únicament a Catalunya (Indonèsia). Un altre, la TF1 francesa, no atribueix a ningú en concret la organització dels Jocs, però explica que aquests volen ser els Jocs catalans i no espanyols. També un (la BBC) els atribueix només a la ciutat de Barcelona. Són més, en canvi, sis, els que atribueixen la organització dels jocs simplement a Espanya (Alemanya, Romania, Rússia, Colòmbia, Egipte i Singapur). La resta atribueixen una organització compartida. Pel que fa a la identificació de Catalunya, la majoria dels mitjans la qualifiquen com a "regió mediterrània" (deu, en concret). Cinc en parlen com un país amb expectatives de més autonomia. Quatre la qualifiquen de nació històrica, mentre que en tres ocasions s'esmenten els ítems "regió amb expectatives polítiques", "país amb pretensions d'independència", "singularitat cultural" i "regió catalana". Pel que fa als signes d'identitat, la majoria dels mitjans destaquen que tant la bandera com l'himne catalans són diferents als espanyols. Després, es destaca en sis ocasions el "Cant de la senyera" com a tradicional català (el segon per sota d'*Els Segadors*, doncs?). Es destaca també la gran presència de banderes catalanes i les gralles, que sonen en l'episodi dels castellers, com a element tradicional català. Finalment, les referències al català són fetes també en la majoria dels mitjans (salvant els que abans hem vist com a "problemàtics"). Una gran part (nou) citen que és diferent al castellà; set l'esmenten sense més comentaris, mentre que sis en comenten l'ús força estès en els Jocs. Es destaca també com les autoritats parlen en català en totes les cerimònies, i, curiosament, la televisió japonesa recorda... que el català és l'únic idioma oficial d'Andorra! (49).

Esment a part mereix aquesta peça de premsa impagable. Correspon a un fragment de *The New Yorker* que, amb el títol *Catalonia*, reproduïm gairebé íntegrament. Parteix de la idea que el reporter conversa amb una parella de catalans amb els quals està passant els dies dels jocs. En ella es combina el rigor històric i la parcialitat d'explicar-lo a través d'una família catalana. **"No van tenir problemes quan van començar a discutir l'impacte dels Jocs a la política catalana i espanyola. (Catalunya, una de les nacions més velles d'Europa, no ha gaudit de la independència política des del segle XVII. La gran majoria del seu territori tradicional és dins Espanya, on Catalunya ha tingut l'estatus de regió autònoma des de 1980. La majoria dels sis milions d'habitants de la regió parlen català, un idioma diferent que ha sobreviscut a la repressió per una sèrie de mandataris estrangers, més recentment Franco. (...) Els meus companys van provar d'explicar-me una idea del significat polític de cada fase de l'espectacle. El màxim punt del vespre, des de la seva perspectiva, va ser quan l'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, va invocar, en català, el nom de Lluís Companys, l'últim president de la Catalunya republicana abans de la llarga nit de la dictadura de Franco. Companys, un dels herois de la història catalana, va ser executat per Franco el 1940 -executat, de fet, a Montjuïc, el mateix turó on la cerimònia d'obertura estava tenint lloc. Em van dir que Companys era part de la història de Catalunya que el món hauria de sentir. (...) No va ser l'entrada del Rei el que va causar que els meus hostatgers explotessin en crits d'ànim, sinó la interpretació d'Els Segadors, l'himne nacional de Catalunya, durant la seva entrada. 'És perquè la gent de l'estadi no xiuli', em va comentar Elisabet. Feia tres anys, havia dit, en un míting atlètic celebrat al mateix estadi, el rei havia estat gairebé expulsat a xiulets del recinte. La gent d'arreu d'Espanya estaven aparentment mirant la cerimònia, i els Jocs sencers, amb aquest esperit: calibrant la relació simbòlica entre Catalunya i la totalitat de la nació espanyola. La sensació entre els espanyols era que els catalans no 'robessin' els Jocs; la sensació entre els catalans era que els Jocs fossin un aparador per la seva terra natal, no per Espanya" (50).**

Durant i després dels jocs: es gira la truita

Les informacions sobre les competicions olímpiques van seguir un curiós esquema. En els primers dies dels Jocs, la majoria dels mitjans van fer referència a la catalanitat d'atletes com Dani Plaza i recollien encara reportatges sobre la identitat i el fet nacional català. La majoria amb uns mateixos trets: descriure Catalunya com una societat diferenciada de la resta d'Espanya i que vol transmetre aquesta diferència però en el sí de l'Estat Espanyol (malgrat la presència de grups independentistes radicals), motor econòmic d'Espanya i d'Europa, amb una cultura que ha recuperat l'oficialitat després del període franquista. S'observa, a més, que la

majoria d'informacions referides al context estrictament olímpic tenen Catalunya com a únic *background*, però en les informacions referides al terrorisme o l'economia Catalunya passa a ser un referent subsidiari d'Espanya (51).

Però tot va començar a canviar cap a la meitat dels Jocs. Les victòries dels participants espanyols en les competicions i l'eufòria que va despertar això en la totalitat del públic (catalanistes inclosos), la figura del rei d'Espanya com a talismà pels equips espanyols, un augment de la visió crítica de la "catalanització" dels Jocs a la premsa estrangera (dirigida?)... tot això va fer que la visió idíl·lica de Catalunya que els mitjans de comunicació estrangers havien donat s'anés esvaint poc a poc. Un exemple ben clar n'és la final de la competició de futbol que es va disputar al Camp Nou entre les seleccions d'Espanya i Polònia. Mai abans al camp del Barça s'havia vist una expressió d'espanyolitat tan gran. I això no va passar desapercebut per la premsa estrangera, que ho va recollir en peces paradigmàtiques com aquesta. **"(...)A més, a Catalunya. Des del començament dels Jocs, aquesta província autònoma acapara gelosament l'esdeveniment, orgullosa dels seus colors, ignorant superbament la resta del país. I a sobre va ser al Nou Camp, el camp del Barça, un club que han sostingut els immigrants vinguts del sud, pels quals Espanya és el seu país, i el català, quasi sempre, aquell que dirigeix l'empresa i que els emplea. I el catalanisme d'avui, un símbol d'exclusió. Fou un dissabte. En un dels partits de futbol que acaben per cristal·litzar una suma de frustracions, de missatges, de símbols. Ells, els malcarats d'Espanya? La resposta arriba a les vuit del vespre: 95.000 persones, banderes del país per tot arreu, pancartes pintades a mà: 'Catalunya dintre d'Espanya', 'Barcelona amb Espanya'. El president de la regió autònoma, absent de la tribuna, també rep: 'Pujol, has perdut, Espanya guanyarà'"** (*L'Humanité*, França) (52). Cal observar com el diari obvia esmentar que es tracta d'opinions no majoritàries, si bé cap mitjà havia dit abans el mateix amb les expressions catalanistes. En qualsevol cas, molts altres mitjans estrangers van insistir en el mateix: la derrota de la "tàctica Pujol" en la seva campanya per catalanitzar els Jocs. I, si algun mitjà atribuïa l'èxit de l'organització dels Jocs a Catalunya, immediatament després assenyalava que aquest èxit havia contribuït a fer d'Espanya un país una mica més unit.

Conclusions

La conclusió que se'n pot treure de tot el que hem vist fins ara és que, si bé és cert que els Jocs van servir per posar Catalunya al mapa i que els mitjans de comunicació internacionals van fer saber al món que existia un país amb una identitat, una idiosincràsia i una cultura diferenciades de l'Estat al qual pertany, al final la imatge donada per molts dels mateixos mitjans va ser contraproductiva: Catalunya va acaparar uns Jocs que havien pagat en la major

part Barcelona i l'Estat Espanyol. Això, sumat a l'eufòria espanyolista per les victòries esportives i a la reacció anticatalanista que la campanya pujolista havia despertat a la resta de l'Estat Espanyol, va fer que Catalunya acabés els Jocs "existint", però amb una imatge molt negativa.

2.2 - EL FUTBOL CLUB BARCELONA

La bandera catalana és blava i grana

El 28 de novembre de 1899 és la data que s'ha donat sempre com la data oficial en què el suís Hans Gamper va fundar, al gimnàs Solé, una agrupació de joves sota el nom de Futbol Club Barcelona. Al seu voltant es van crear tota una filera d'entitats futbolístiques, com el Català o l'Espanol. En mig de tot el reguitzell de clubs i de la popularitat que anava agafant el futbol a Barcelona, el club de Gamper es va haver de posicionar. I és així com ja des de principis de segle, tal com afirma el prestigiós historiador Duncan Shaw, el Barça va donar la imatge d'un club molt més català que els seus rivals locals del RCD Espanol, tot i haver estat fundat per un suís. **"La gran majoria dels seguidors del Barça"**, afirma Shaw, **"consideraven l'Espanol com un club de castellans que actuaven a la ciutat i que havien triat un nom, deliberadament, que era una burla i una provocació pels catalans"** (53). Això va fer especialment violents els derbis de primera meitat de segle, portant a la suspensió d'aquests durant un temps precisament a causa d'aquesta violència. D'aquesta manera, el Barça ja es va convertir des d'un bon principi en un club identificat amb el catalanisme, els afeccionats del qual refusaven tot allò que fes olor a centralisme castellà.

Aquest sentiment encara es va fer més important arran de la persecució patida durant la dictadura de Primo de Rivera (1923-30), que va tenir el seu punt culminant en la clausura del camp de les Corts per sis mesos a causa de la xiulada que el públic va dedicar a la Marcha Real espanyola. L'època franquista va veure entrar el Barça en un túnel molt negre que va començar amb l'execució del seu president Josep Sunyol, republicà, el 1936; que va continuar (com en tots els clubs, lògicament) amb la depuració de tota la directiva i col·locació d'una junta falangista; i que va acabar amb el canvi de nom (Club de Fútbol Barcelona). Està clar que en l'etapa franquista el màxim rival blau-grana, el Real Madrid, va tenir una de les seves màximes etapes d'esplendor. Sobre això se n'han donat diverses causes possibles: la tradicional filiació madridista dels caps d'Estat des que l'any 1920, Alfonso XIII va donar al Madrid el títol de "reial"; la gran presència d'elements madridistes (socis, ex-directius, ex-jugadors...) a la cúpula directiva de la Real Federación Española de Fútbol; el fet que Santiago Bernabéu inculqués al Madrid la mateixa ideologia, estructura i organització que tenia tot l'entramat esportiu del règim de Franco; o fins i tot la millora per la imatge exterior del règim franquista que va suposar aquell

Madrid de les sis copes d'Europa, **"no sólo por los resultados que obtuvo, sino también por el estilo con que jugó: espectacular y altanero, el estilo que originaba colas para conseguir entradas allí donde jugaba..."**, tal com explica el periodista d'ABC Enrique Gil de la Vega, "Gilera" (54). El cert és que el Barça va haver de patir en aquesta època humiliacions com l'11-1 contra el Madrid en la Copa del Generalísimo del 1943 (segons sembla, després d'haver rebut amenaces de tots tipus fins i tot dins del vestidor) o tot el rebombori que va suposar el "cas Di Stéfano" el 1953. Curiosament, en el període 1939-53, el Barça fou capaç de guanyar la lliga en cinc ocasions (55) i va donar grans tardes de futbol amb aquell equip de les "cinc copes" i la davantera formada per Basora, César, Kubala, Moreno i Manchón, sense oblidar Vila. La sequera dels anys posteriors, però, va portar el Barça a una política d'imitació del Madrid, que per aquells temps començava a fornir-se d'estrelles internacionals com el propi Di Stéfano, Puskas o Kopa. Als blau-grana els va sortir el tret per la culata: el Madrid va guanyar les sis copes d'Europa, en canvi el Barça només va guanyar una Lliga entre el 1961 i el 1984 (la 1973-74) i sis copes d'Espanya. Paradoxalment, però, com explica Duncan Shaw, a mesura que el club anava perdent la seva filosofia de fomentar la pedrera catalana, es va anar enfortint el seu paper com a representant dels sentiments catalans. L'excitació sentimental que suposava **"la oportunitat regular tolerada per milers de catalans de reunir-se i parlar en la seva malmenada llengua materna, cantar cançons tradicionals prohibides, expressar la seva frustració política mofant-se del Reial Madrid..."** va augmentar durant aquests anys, molt possiblement pel progressiu debilitament que mostrava el règim franquista. La situació feia que qualsevol mínim fet negatiu (com l'escàndol de Guruceta el 6 de juny de 1970, tornada de les semifinals de Copa Barça- Madrid, que va acabar amb una brutal càrrega policial sobre els espectadors que havien saltat al camp... i contra els que marxaven del camp discutint la jugada) (56) o positiu (el 0-5 al Bernabéu la nit del 17 de febrer del 1974) atíés aquest sentiment. És l'època del "més que un club".

Durant la transició, el Barça, un cop consolidada la identificació del club amb el sentiment català, va mostrar-se obertament favorable a les postures estatutàries. Les senyeres van poder tornar al Camp Nou, i es va obrir una època en què el Barça i els seus seguidors van poder expressar els seus sentiments lliurement. A més, fou una època en què hi va haver múltiples oportunitats per fer-ho internacionalment: Basilea '79, Barcelona '82, Berna '89, París '97... però, sobretot, Wembley '92. Anem a veure com la premsa internacional va recollir referències sobre la identitat catalana a través de la presència del Barça en aquestes finals històriques.

Basilea '79. Recopa d'Europa. Barça 4- Fortuna Düsseldorf 3.

La final de la Recopa d'Europa 78-79 és recordada a la història barcelonista com la més gran expedició de barcelonistes a l'estranger. 30.000 catalans van viatjar fins a Berna i van animar el

seu equip amb una gran dosi de civisme que va merèixer una felicitació oficial de l'alcalde de Basilea. Era la primera oportunitat per mostrar un sentiment prohibit durant molt temps.

Amb tot, no va preocupar gaire això als mitjans estrangers que cobrien el partit. El francès *L'Équipe*, per exemple, es refereix la majoria de les vegades al Barça com "**l'equip espanyol**" o "**els espanyols**", fa servir tòpics taurins per explicar la força blaugrana (tòpic molt usat pels francesos encara avui en dia -després ho veurem-, com "**com un toro ferit**"), i fins i tot destaca la gran "**profusió de banderes espanyoles**" (sic) existents a la graderia. Amb tot, l'autor de la contra-crònica del partit, Jacques Ferran, sembla obrir una mica els ulls: "**(...) banderes espanyoles, o més exactament de Catalunya. Trenta-mil catalans estesos pels carrers, els magatzems, els cafès de la ciutat més plàcida de Suïssa (...). I un dels periodistes més famosos de més enllà dels Pirineus, Andres Merce Varela [sic], uneix igualment la seva fantàstica nit de victòria a les necessitats d'identificació dels catalans, en contraposició als centralistes espanyols i al jou que va fer pesar Madrid i el Real sobre la vida de la península i sobre el futbol espanyol. 'El Barça és més que un club', tenen el costum de dir a Espanya. És un símbol i un crit! Així, aquestes desenes de milers de banderes grogues i vermelles que branden a l'estadi no són de Barcelona, encara menys d'Espanya, sinó de Catalunya**" (57).

Barcelona'82. Recopa d'Europa. Barça 2- Standard de Lieja 1.

Malgrat que la final es jugava a casa, i que la majoria d'espectadors (75.000, lluny dels 120.000 promesos) eren catalans, amb la qual cosa l'exhibició de senyeres va ser important (veure, sinó, el vídeo del partit), els mitjans estrangers que ens han arribat a les mans no milloren el tractament de Catalunya de la final de Basilea.

De nou *L'Équipe* es limita a utilitzar dues o tres vegades la paraula "**catalans**" per definir els jugadors del Barça, per moltes més que utilitza "**espanyols**". Amb tot, explica l'origen basc d'Urruti i Alexanco (utilitzant el mot "**Euskadi**") i qualifica d'excel·lent el Camp Nou, un gran escenari per la inauguració del Mundial d'Espanya '82 (58).

Berna '89. Recopa d'Europa. Barça 2- Sampdoria 0.

El Barça tornava a Suïssa, en aquest cas en nombre de 20.000 espectadors, per jugar una nova final de la Recopa. A França, i en concret de nou a les pàgines de *L'Équipe*, es repeteix la tònica de les anteriors finals: molt poques referències a la catalanitat del Barça, curiosament tornada a la identificació d'un jugador barcelonista com a basc (en aquest cas Julio Salinas) i cap informació sobre l'activitat dels seguidors a Berna (59).

En canvi, el fet que el rival del Barça fos un equip italià fa que *La Gazzetta dello Sport* doni una major cobertura a la final i es preocupi una mica més de tot el que envolta el Barça. El diari italià compta aquí amb la col·laboració (inestimable pels catalans) de Víctor Muñoz, l'exjugador del Barça que va jugar aquesta final a les files de la Sampdoria. En una peça que ocupa un terç de pàgina (en format "llençol"), el títol resa: **"Nosaltres contra un equip nacional"**. I al subtítol: **"L'alarma de Víctor: 'Conec el seu orgull, tenen Catalunya al darrere'"**. El lead de la informació afirma: **"El migcampista *blucerchiato* [nota: nom que es dóna als sampdorians per la distribució de colors de la seva samarreta, similar als *escapulats* d'aquí] ha jugat set anys al Barcelona: 'Aquella regió és un país veritable, amb llengua i història autònomes. El Barça és un símbol, oposat a la odiada Madrid i al seu Real'"**. Dintre de la informació ve el text més sucós: **"(Víctor) Explica que el Barcelona no és només un equip de futbol, és el símbol d'un poble. 'Catalunya és una veritable nació, té una llengua, una història, una cultura autònoma. I se sent diferent de la resta d'Espanya. Quan el Milan va destrossar el Real [nota: Copa d'Europa 88-89, Milan 5- Reial Madrid 0] els seguidors del Barça varen esclatar com per un triomf del seu mateix equip. Entre les dues formacions hi ha molt més que una rivalitat esportiva; a Barcelona, el Real està considerat l'equip del poder. Per exemple, Boskov [el tècnic sampdorià] no podria mai entrenar al Barça perquè ja ha estat a Madrid. I el discurs, al revés, val també per Cruyff. El traspàs de Schuster va ser una excepció..."** (60). Amb tot, no ens hem d'enganyar, són bastants les referències al Barça com a equip espanyol, fins i tot, quan es parla del comportament dels seguidors culés a Berna, es mostra una certa esquizofrènia: **"Un xic més endavant, alguns seguidors del Barça fan una espècie de *corrida* amb els cotxes. D'un cantó a l'altre del carrer els seguidors estenen una bandera, amb els colors de Catalunya, sota del qual, ritmant els olés, fan passar els cotxes"** (61). Amb tot, l'aportació que fa *La Gazzetta* és força positiva. Hi tornarà a Barcelona i a Wembley.

Barcelona '89. Copa d'Europa. Milan 4- Steaua Bucarest 0.

És cert que aquesta final no la va jugar el Barça, però el fet que la jugués un equip italià que a les semifinals havia eliminat estrepitosament el Madrid va despertar un interès especial als mitjans italians per la ciutat que acollia la final, el seu club per excel·lència (el Barça) i la seva identitat. En concret, de nou *La Gazzetta dello Sport* presenta unes quantes descripcions, fins a cert punt hilarants, però bones d'observar. Per exemple, en el dia previ a la final, el diari publica una peça sota el títol **"A Barcelona, a Barcelona! Què fer, on, com i quan"**, que ve a ser una espècie de guia turística *heavy* per l'estada dels milanesos a Barcelona. Algunes recomanacions: **"A pocs quilòmetres del centre hi ha platges bellíssimes i encara netes (som al maig...)"**. **"De les Ramblas [sic], la part més bonica és la inicial, on un parell de files de cadires per cantó són habitualment plenes de gent que fa la *siesta* (un dels**

aspectes culturalment més interessants del lloc), observant els passants i extreient-ne conclusions filosòfiques. A l'esquerra, a un cert punt, s'obre la Plaza Real [sic], molt bonica però sovint mal freqüentada: si algú us aborda demanant-vos comprar una mica de marihuana responeu '*como? no entiendo*', i tireu endavant". **"Barcelona és una ciutat que viu fins a les sis del matí i cada carrer té la seva pròpia discoteca. La tècnica d'abordatge més experimentada és la següent; us apropem la noia i li diem de sobte 'italiana?'. Ella respondrà 'no, catalana'. Llavors allarguem el somriure i li xiuxiuegem amb ulls somniadors 'és igual, som pobles germans...'. I sort!"**. (62). En l'aspecte ja estrictament esportiu, el diari fa referència a la rivalitat Barça- Madrid a través de l'alegria que va representar el 5-0 del Milan al Madrid: **"Barcelona estima el Milan, però amb un amor un xic esnob i interessat. Els motius són tres i cadascun s'explica amb la passió i amb un raonament econòmic. El telediari en llengua catalana reuneix els dos primers motius en una sola frase, la que obra la notícia sobre la final imminent: 'hem d'estar agraïts al Milan per haver impedit que el Camp Nou acollís un duel malastruc per la nostra ciutat, Real Madrid- Steaua (...)'**. **Barcelona és una metròpoli de dos milions d'habitants que sovint es desperta insofrible per no ser una capital** [ignora la capitalitat catalana, doncs?]: **la reacció és un europeisme que prové de la classe que ataca constantment l'odiada Madrid, en tots els camps, de la cultura a l'esport"** (63). El diari també parla de la vaga que TVE va convocar aquell mateix dia de la final ("**casualment**", va dir el president Núñez, **"no es va veure la imatge com tots haguéssim volgut però sí que se'n varen donar compte de la grandesa del nostre club"**) (64). Si es va veure aquesta cosa va ser gràcies a les tres càmeres de la RAI que un avió de la força aèria italiana va transportar al Camp Nou contrarellotge, i que conjuntament amb una unitat mòbil italiana camuflada van donar, pels qui vam veure la final, una realització francament llastimosa. Curiosament, *La Gazzetta* afirma que la proposta de Televisió de Catalunya d'oferir el partit en directe **"per la regió de Barcelona"** (sic) i després en diferit per la resta d'Europa a través d'un **"satèl·lit propi"** no va ser acceptada per la UEFA per tractar-se TVC d'una **"emissora privada"** (sic!!!) (65).

Del mateix diari volem destacar unes declaracions posteriors. Corresponen als dies previs a la disputa de la semifinal de la Recopa d'Europa 1990-91, entre la Juventus i el Barça. *La Gazzetta dello Sport* inclou una peça en la qual parla de Bakero com el líder del Barcelona. Ho fa amb aquestes curioses paraules, que no només serveixen per entendre la idiosincràsia catalana (encara que de forma un xic distorsionada) però també la basca: **"El líder del Barça és estranger, però no és Koeman, ni Laudrup, ni tan sols Stoichkov. És basc, nascut a Pamplona, i ha viscut a Sant Sebastià. Això a Catalunya vol dir estranger, i potser també a tota Espanya. 'Som una raça a part -admet José María Baquero-. Durs per dintre i per fora, mai ningú a la història se n'ha sortit de domar-nos. Ni els romans ni els àrabs. I la**

nostra llengua, l'euskera, és incomprendible per molta gent. No se sap ni tan sols d'on ve..." (66).

Wembley '92. Copa d'Europa. Barça 1- Sampdoria 0.

Europa es va bolcar en la final llatina de la primera Copa d'Europa organitzada en format de lligueta. Va ser una prova prèvia a la *Champions League* que va tenir el Barça com a protagonista. L'equip de Cruyff feia un futbol ràpid, vistós, alegre, que agradava tot el continent. Això i el fet que el seu rival a la final fos un equip italià, pertanyent al *campionato più bello del mondo*, va fer que la premsa de tot Europa i de tot el món es bolqués en aquesta final.

La premsa italiana ja es va dedicar a informar sobre la final gairebé dues setmanes abans. En part, l'interès del Nàpols per fitxar Hristo Stòitxkov va afavorir aquest fet. Llegint les informacions referents a aquest fitxatge i a la final, observem que el tractament del Barça com a equip "**català**" i no "**espanyol**" és molt més freqüent. Totes les referències que es fan al Barça donen per entès el component de catalanitat dels blau-grana, i al mateix temps, la relació que podria tenir la victòria del Barça amb la promoció dels Jocs Olímpics de Barcelona '92. Fins i tot, la paraula "**espanyol**" sembla haver desaparegut del mapa. Destaquem aquesta peça referida a la presència de J. A. Samaranch, president del COI, a Wembley, que publica *La Gazzetta dello Sport*: "**Samaranch conduirà els seguidors catalans a Wembley. 'Si guanyem, quina promoció per les Olimpíades'. L'èxode dels trenta mil seguidors catalans que viatjaran a Wembley serà conduït per Juan Antonio Samaranch, nascut i resident a Barcelona, al cap de l'esport mundial. El president del CIO ja va assistir el mes passat a la final de l'euroclubs de bàsquet, perduda per un sospir a Istanbul pel Joventut de Badalona (equip català) contra els iugoslaus del Partizan de Belgrad**" (67). En posteriors edicions, *La Gazzetta* destaca fets com que Josep Guardiola (José, a l'original) i Albert Ferrer són els dos únics catalans de l'equip de Cruyff i també de la selecció espanyola olímpica. També explica la presència de tres "**oasis sampdorians**" a Catalunya, el primer al carrer Urgell de Barcelona: "**Antonio, el fill del president, subratlla amb orgull: 'entre els nostres socis hi ha fins i tot quatre Boixos Nois, ragazzi pazzi** [sic], l'única franja extremista dels seguidors catalans". La segona a Tossa de Mar: "**Noranta quilòmetres al nord de Barcelona, a mig camí de la frontera francesa, hi ha Tossa de Mar, una localitat encantadora. Antonio Lo Vullo, de 56 anys, venecià d'origen sicilià, presideix el segon club sampdorià de Catalunya. 'També sóc soci de la *penya azulgrana* [sic] de la nostra ciutat, és a dir, el club de seguidors del Barça. És difícil no sentir-se un xic lligat a l'equip català**". La tercera d'aquestes penyes la regenta a Castelldefels Maurizio Guidarini, hotelier (69). El mateix dia, el diari recull les primeres activitats dels seguidors d'ambdós equips amb aquest títol: "**Genovesos i catalans, lliçó de suport als anglesos**", peça en la qual tracta els

seguidors culés d'"espanyols" però que recull els freqüents càntics d'"Els Segadors, l'himne català" (70).

No només els mitjans italians recullen informacions prèvies a la final. El *Diário de Notícias* portuguès parla ja de la final el dia 17 de maig en un reportatge sobre la lliga italiana. Aquest mitjà es refereix a la victòria dels sampdorians prèvia **"al partit contra els *nuestros hermanos* [sic]"**. (71). Dos dies després parla de l'arribada dels seguidors **"espanyols"** a Wembley (72). El mateix dia de la final, però, la informació prèvia sintetitza cent anys d'història del Barça en deu línies: **"El Barcelona arriba a Wembley ostentant 93 anys de glòries (...). I una responsabilitat addicional de no poca importància: des de la seva fundació, al llunyà any 1899, la història del club es confon dins de la història de la resistència autonòmica i republicana, i durant molt de temps antifeixista (mentre va durar el franquisme) de gran part d'Espanya (...). Una altra motivació: el seu gran rival, emblema de la dominant Castella que va anihilar l'Estatut (òbviament l'autonomia) i que va cantar victòria amb l'enderrocament de la República Català [sic], el gran rival, dèiem, el Reial Madrid, s'enfronta a l'orgull dels catalans amb ni més ni menys que sis màxims trofeus del futbol europeu"** (73).

El rotatiu francès *L'Équipe* és molt més breu en aquest aspecte. Només es pot destacar una peça en la qual es diu que **"la por de perdre sempre està present dins els esperits catalans"** (74); pel que fa la resta, no diu res més de nou que parlar de la grandesa del Camp Nou i dels 100.000 socis de l'entitat.

Arribà l'hora del partit i el Barça s'imposà amb el gol de Koeman als 111'. L'endemà, les reaccions en els diferents països eren diferents. La més dramàtica, evidentment, la del cantó italià. *La Gazzetta* titula **"un càstig amarg"**, i en la crònica només fa dues referències a l'origen del Barça, en aquest cas com a **"espanyol"** (75). El mateix dia, *Il Corriere della Sera* aporta el cantó contrari: la crònica del partit cita sempre el Barça com **"els catalans"** i ofereix una contracrònica interessant. **"El viatge de Jordi ha costat 50.000 pessetes amb avió, més o menys (...). Explica: 'Som catalans en moviment pel partit de la nostra història -exagera- Catalunya necessita això; per nosaltres, el futbol ha estat durant anys l'emblema contra el franquisme. Els sampdorians? Bona gent, ja a Berna no hi va haver cap problema. Nosaltres només odiem el Real Madrid. No volem sentir l'himne espanyol, el xiulem: tenim el nostre, Els Segador [sic] (el camperol amb la falç). Tenim la nostra bandera i és aquesta la que volem fer onejar' (...)** Un organitzador explica: **"Per tots és una oportunitat per ensenyar als nostres seguidors a portar arreu el nom de Barcelona i per convidar els altres a venir a Catalunya pels Jocs"**. (76).

El *Diario de Noticias* parla del Barça un cop com a catalans i un altre com a espanyols (77). *L'Équipe* titula "El rei és el Barça: el gran club català guanya l'única copa europea que li mancava" i reconeix que "aquest serà l'any de Barcelona després que la ciutat catalana hagi tingut l'immens orgull de veure el seu equip de futbol prendre aquesta data a l'història de l'esport", amb tot, sovint segueix tractant el Barça com a espanyol i fins i tot mostra trets esquizofrènics en parlar de la "**fiesta catalana**" (78). També a França, *Libération* afirma que "ara els catalans poden afrontar els del Madrid amb el cap ben alt". A Anglaterra, *The Independent* va afirmar que "és fàcil imaginar que tot Catalunya va explotar d'alegria" i la BBC va qualificar el tret de Koeman com un coet "que va il·luminar Catalunya sencera". (79).

Els dies posteriors al partit, els mateixos mitjans estrangers es fan ressò de les celebracions i les seves conseqüències. *Il Corriere della Sera* destaca el recorregut de la Copa d'Europa "en mig de la folia i de milers de banderes de Catalunya. La festa d'un poble i d'una regió podia seguir, mentre la TV catalana ho transmetia tot en directe pels pocs que van decidir quedar-se a casa. 'Per tot Catalunya, aquest triomf només és comparable al del 17 d'octubre del 1986, quan el COI ens va assignar els Jocs Olímpics' [declaracions de Pasqual Maragall]". (80). També recull el mateix *La Gazzetta dello Sport*. Al *Diário de Noticias* es titula "Wembley va encendre Catalunya", amb una foto en què dos seguidors fan la salutació de les quatre barres davant la font de Canaletes (81). Finalment, *L'Équipe* analitza la final sota el títol "Les claus del paradís" i parla com una d'aquestes claus sobre la importància del club: "Sovint hem posat l'accent sobre la pressió que pot exercir un estadi de 120.000 places i 110.000 socis [sic] sobre l'equip català (...). A més, darrere del Barça, hi ha tot una ciutat, una regió que s'identifica amb els colors granat del club. És un poble orgullós, entusiasta, que dimecres al vespre va ajudar el seu equip a corregir un dels més grans errors del nostre futbol" (82).

Atenes '94. Copa d'Europa. Milan AC 4 - Barça 0.

Segurament haureu observat que pel camí del nostre anàlisi han quedat en l'oblit moments dolorosos pel Barça com les finals de Sevilla el 1986 o de Rotterdam el 1991. Tots queden resumits en potser el moment més trist que ha patit el Barça des de, precisament, la final de Sevilla: el 4-0 del Milan a Atenes. Per aquelles alçades, aquella final de la Champions League va ser considerada *El partit del segle*, i per això tots els rotatius importants d'Europa es varen bolcar en informar sobre la final.

Per exemple, *L'Équipe* dedica una peça, el dia previ al partit, a parlar de "l'esperit Barça" amb unes declaracions de Carles Rexach sobre què representava per Catalunya aquesta final: **"El català és pessimista per naturalesa, però Cruyff ha canviat els esperits. Sabeu, per un barceloní, el futbol té una gran importància. El que compta és el Barça. Una desfeta del club és un deshonor per Catalunya"** (83). Potser aquestes declaracions de Reixach van fer efecte a l'hora d'elaborar la crònica del partit, ja que la majoria de les referències que es fan al Barça són com a "catalans". Amb tot, es torna a posar de manifest l'esquizofrènia dels francesos en titular **"La corrida va ser milanesa"** i afirmar que **"Savicevic i Massaro van clavar la muleta al coll del toro barcelonès"** (84).

Rotterdam'97. Recopa d'Europa. Barça 1- París SG 0.

De nou ens hem de fixar en *L'Équipe* per parlar de la repercussió internacional d'aquest esdeveniment, més davant el fet que el rival del Barça en aquesta final era francès. Per acabar d'atreure els mitjans gals cap a la final, la presència de Laurent Blanc a les files blau-grana va fer augmentar l'espai dedicat als culés. El mateix Blanc és el protagonista d'una peça on s'explica que **"els jugadors del Barça van volar cap a Rotterdam portats per la passió quotidiana del poble català"**. És el jugador francès qui ho ratifica: **"Quan signes aquí, et diuen que aquest és més que un club. És la veritat. Et fan comprendre que el club pertany als socis i a la identitat catalana, i per tant, els jugadors també hi pertanyen"** (85). Al mateix dia del partit, es parla que els dirigents "catalans" havien reservat 21.000 places a Rotterdam pels seguidors "catalans" però que només en viatjarien 10.000 per veure la vint-i-setena **"confrontació franco-espanyola"** en competicions europees. Pel que fa a la crònica de la final, la majoria de les vegades es torna a referir al Barça com a equip **"espanyol"**, i el més revelador és que també ho fan així l'extècnic del PSG Luis Fernández, llavors a l'Athletic de Bilbao, i un futur jugador del PSG, Eric Rabesandratana. Contràriament, però, quan parla de les celebracions pel títol es refereix al fet que tots els seguidors portaven la seva bandera catalana i que la celebració es va fer davant la seu del **"govern autònom de Catalunya"** (86).

Lliga 1997-98.

Els mitjans foranis també s'ocupen de les victòries blaugranes en les competicions domèstiques. Un exemple n'és un article de *L'Équipe* titulat **"Barça, champion en folie"** que, a part de relatar la victòria del Barça per 1-0 sobre el Saragossa, que dona el títol de lliga als culés, parla de l'acceptació del *més que un club* per part dels nouvinguts. Amb aquests mots: **"Rivaldo arbora una senyera, l'emblema vermell i or de Catalunya, que proclama: 'Visca Catalunya! Visca el Barça! Per alegria del president català, Jordi Pujol, que explica: 's'ha de ser veritablement dur de mollera per no comprendre que el Barça és més que un**

club". També recull unes declaracions del tècnic Louis Van Gaal: "**El Barça és més que un club. Ja havia entès aquesta frase, però aquesta nit me n'he adonat del que realment significa. Es refereix a una religió i a una política**". (87)

Conclusions

Un cop analitzats un bon nombre de mitjans estrangers que s'han referit als partits del Barça, podem concloure que el club català ha aprofitat les competicions europees en les quals ha participat per exhibir la seva condició de club representatiu del poble català. En la majoria dels casos són jugadors o afeccionats els qui fan pública aquesta condició. Els mitjans estrangers sovint s'han fet ressò d'aquestes declaracions *promocionals*. Però als redactors dels propis mitjans els costa força, encara, establir aquesta identificació del Barça com a club català. Fins i tot sembla dependre força del coneixement de Catalunya que tingui cada redactor, donat que existeixen casos de cròniques en què ni en una sola ocasió s'usa la paraula "català".

D'altra banda, constatem que el nivell màxim de projecció de la realitat catalana a través dels partits internacionals del Barça correspon amb l'any olímpic, el 1992. El mateix moviment que s'havia donat al voltant dels Jocs Olímpics per catalanitzar-los es va traslladar al Barça, de la catalanitat del qual se'n va parlar més que potser tot el que s'havia dit fins aleshores. Més tard ens referirem al paper de les "seccions" del Barça i a la seva repercussió a nivell internacional.

3. ELS ALTRES ESDEVENIMENTS QUE HAN PORTAT CATALUNYA AL MÓN

3.1. El Mundial de Futbol Espanya '82

Tot i ser una bona oportunitat per donar a conèixer a tot el món una identitat catalana que, fins feia ben pocs anys abans, havia estat totalment reprimida, el Mundial d'Espanya es va quedar en foc d'encenalls pel que fa a aquest aspecte. En primer lloc, precisament per això, perquè tota la comunicació del Mundial (incloent l'inefable *Naranjito*) es va basar en què era un Mundial plenament espanyol (sense esmentar en cap moment la presència d'unes autonomies o d'unes diferents personalitats polítiques i culturals segons les regions) en què el més important (com la final) ocorria a Madrid i en què Barcelona era "la segona ciutat del país", a la qual, com a deferència, se li va concedir la cerimònia d'inauguració, però que després es va equiparar al nivell d'altres subseus com Màlaga, Gijón, Elx o Alacant.

D'aquesta manera, la presència de Catalunya com a tal als mitjans estrangers fou nul·la. Molts d'ells es van preocupar d'altres qüestions que en aquell moment eren considerades més

preocupants per l'Espanya del 82 que no pas les reivindicacions nacionals. Per exemple, els mitjans francesos dediquen unes quantes peces a parlar dels problemes terroristes al País Basc (on van jugar els *bleus* els partits de la primera fase). Possiblement si França hagués jugat els seus partits a Barcelona s'hauria parlat molt més de la identitat catalana en aquests mitjans. D'altra banda, tant francesos com italians varen destacar el rebuig que els afeccionats de tots els camps on es va jugar el Mundial (Camp Nou inclòs) van expressar a la selecció anglesa, sota els crits de **"Gibraltar español, las Malvinas argentinas!"**, en plena guerra entre argentins i britànics per la possessió d'aquestes illes. En la resta d'informacions del Mundial, no s'esmenta per res cap referència sobre Catalunya. Només hem de consignar dues excepcions, totes dues publicades al voltant de la cerimònia d'inauguració dels campionats.

La Gazzetta dello Sport fa una breu referència a la presència de banderes catalanes a la cerimònia, però la minimitza. **"Aquí, a Barcelona, tota l'alegria és l'alegria d'Espanya. És veritat que a l'estadi hi havia més 'senjeras' [sic], la bandera catalana, que banderes espanyoles. Però quan va aparèixer el jove que, bandera espanyola desplegada, s'ha plantat al mig del camp, es va produir el moment de joia total"** (88). D'altra banda, la publicació portuguesa *Espresso* sí que fica una mica més el dit a la llaga. En un article previ a la celebració del Mundial, parla del Barça com a "club hostatjador" de la cerimònia d'inauguració al seu estadi del Camp Nou. L'article, titulat **"Del paper del franquisme a l'emergir de les nacionalitats"**, afirma que **"El Barça és el club més gran del món, però, no obstant, no guanya. Però el Barça és el club de la nacionalitat reprimida, és el club nacional de Catalunya. El franquisme, com sempre passa amb els despotismes, va influir en el futbol i va alimentar un club imatge-símbol del règim: el Real Madrid. Però d'aquesta política en va resultar també, com a contrapartida, una renaixença de les nacionalitats"** (89). I aquí s'acaba el que es va dir de Catalunya durant els Mundials.

3.2. La Peña, campiona d'Europa de bàsquet

Dijous, 21 d'abril de 1994. Tel-Aviv. Manquen 22 segons pel final del partit i la Peña perd per 57-56 la final de la Copa d'Europa de bàsquet davant l'Olympiakós. En aquell moment, Corny Thompson agafa la pilota i encistella un triple inversemblant. En l'última possessió, a Paspalj li tremola la mà i no anota. 59-57. La Peña, campiona d'Europa. La premsa internacional es va fer ressò d'aquella victòria, com també ho havia fet dels continus fracassos del Barça contra la Jugoplastika d'Split. L'Olympiakós grec era el favorit, no només per la influència que té el bàsquet grec sobre la FIBA (que li recordin al Barça) sino pel planter d'estrelles que tenia. D'aquesta manera, la Peña protagonitzà els titulars, en els quals la majoria de les vegades es va fer referència al caràcter **"català"** del Joventut. **"Badalona va sortir de l'infern. Després**

de perdre fa dos anys, els catalans es van imposar en un final carregat de suspens i intensitat", va titular *L'Équipe*. "Olympiakós va fer el seu pitjor partit dels últims cinc anys i va donar la Copa als catalans", va titular el diari esportiu grec *Fos Don Sport*. (90, 91).

3.3. Les Final Four perdudes pel Barça de bàsquet

"L'equip de les oportunitats perdudes". Així qualificava *La Gazzetta dello Sport* el Barcelona de bàsquet abans de la seva tercera *final four* de la Copa d'Europa, que es jugava a Saragossa (92). Els blaugrana havien perdut una trista final el 1984, a la Patinoire de Ginebra, contra el Banco di Roma, i s'havien quedat a les semifinals el 1989 a Munic. A la tercera havia d'anar la vençuda i així ho van entendre els mitjans estrangers que van cobrir la final. El sustent d'aquesta afirmació: que la final es jugava a Saragossa, per tant, "a casa", òbviament, a Espanya. Aquest és el punt de vista que aporta *L'Équipe*, que a la crònica de la final només esmenta el Barça com a equip espanyol (93), tot i que afirma que la meitat d'espectadors del pavelló Príncipe Felipe de Saragossa "venien de Catalunya" i que el "diari català" *El Mundo Deportivo* havia tret en primera plana la classificació del Barça per la final, fet que considera estrany en un país i un diari consagrats al futbol. Anotem, també, com a simple curiositat, unes inefables declaracions del president Núñez: "Vam demanar [a Núñez] la diferència existent entre l'equip de futbol i el de bàsquet. "Simple", respon. "El bàsquet és arbitrat correctament, és per això que el Barça pot esdevenir campió d'Europa. En futbol, els àrbitres afavoreixen el Real Madrid de tal manera que ja donem per impossible ser campions d'Espanya" (94). El punt contrari l'aporta *La Gazzetta dello Sport*, que parla del Barça com a equip espanyol en escassíssimes ocasions i que utilitza el terme "català" en un nombre superior. De tota manera, no es dedica a explicar, com ocorre en el cas de futbol, aspectes de la personalitat del Barça o de Catalunya a través dels jugadors. El que sí que insinua és que els arbitratges d'aquella *Final Four* estaven dirigits per fer del Barça campió d'Europa, cosa que la Jugoplastika va impedir de nou (95).

El mateix es dona amb la *Final Four* jugada al pavelló de Paris- Bercy el 1996. "Els catalans poden plorar", resa el subtítol de la crònica de *L'Équipe* de la polèmica final perduda contra el Panathinaikos (67-66) (96). Curiosament, el dia posterior a la celebració d'aquesta final, el diari gal (creador de la competició) no diu ni una paraula de la il·legalitat del tap de Vrankovic, que va donar la victòria als grecs, ni dels errors arbitrals, ni de l'estranya aturada del rellotge... només publica un breu, l'endemà, amb la resolució de la FIBA reconeixent l'error però negant la repetició dels darrers 5 segons. Són francesos.

3.4. Roland Garros: l'ha trepitjat mai algun tennista català?

Des del nostre punt de vista, aquesta pregunta semblaria una bajanada. Arantxa, Emilio i Javier Sánchez, Àlex Corretja, Carles Costa, Carles Moyà, Albert Costa, Fèlix Mantilla... tots són tennistes catalans que han jugat a Roland Garros: alguns, com ara Bruguera o Arantxa, han tingut la sort de guanyar-lo. Per *L'Équipe*, principal espònsor d'aquest torneig, no és així. Analitzats els exemplars posteriors a les finals de 1989 (Arantxa Sánchez- Steffi Graf), 1994 (Arantxa Sánchez- Steffi Graf i Sergi Bruguera- Alberto Berasategi) i 1998 (Arantxa Sánchez- Mónica Seles i Àlex Corretja- Carles Moyà), observem com en tots els casos tots els tennistes catalans no reben cap distinció com a tal. Tampoc hi ajuden els típics reportatges de les finals vistes des de Barcelona. Per exemple, després de la final Bruguera- Berasategi, *L'Équipe* publica un article titulat "**Barcelona ha vibrat per ells**" (97) en el qual es descriu l'ambient al Real Club Tennis Barcelona durant la final. En ell, els dirigents del propi club només tenen paraules per l'èxit del tennis "**espanyol**" i qualifiquen el Real com "**el millor lloc d'Espanya per practicar el tennis**". Només quan, lògicament, se'ls pregunta de qui van a favor responen: "**bé, Bruguera és català i Berasategui no és català, és basc, però també representa el club**". El 1998, en la final Corretja- Moyà, l'única referència a la procedència dels finalistes com a no-espanyols la dóna una descripció de com reaccionen davant la final les famílies amigues "**catalana**" de Corretja i "**mallorquina**" de Moyà (98).

Per si no n'hi ha prou, només cal veure un acudit publicat el dia després de les semifinals de 1994, en què Bruguera va derrotar el francès Pioline. A la pista, dos cavalls guiats per dues persones abillades amb la corresponent *montera* s'emporten, arrossegant-lo, el cos d'un tennista estès (cal suposar que és Pioline). Darrera, un Bruguera també guarnit amb *montera* mostra les dues orelles al públic, mentre que un grup d'espectadors del darrera crida: "**¡Viva Bruguera!**" o "**¡Olé!**". Dos francesos posen el contrapunt a tan folklòrica escena: "**[Tallar-li] les dues orelles, d'acord, però la cua sí que és cruel!**" (99).

Curiosament, tot això queda contraposat a una peça publicada el juny de 1992, també en ple Roland Garros, i referida a la inesperada ascensió del també català Carles Costa. *L'Équipe* parla del trinomi Costa- Bruguera- Roberto Vizcaíno (l'entrenador) com a catalans (100).

. Les curses de motociclisme i Fórmula 1 al circuit de Catalunya

Des de 1991, almenys una de les proves del circuit motociclista o automobilístic que tradicionalment corresponien a l'Estat Espanyol han tingut lloc a Catalunya, al circuit de Montmeló. En el cas del gran premi automobilístic, la denominació que ha tingut fins l'actualitat ha estat la de "Gran Premi d'Espanya". Això ha limitat força la possibilitat que el nom de Catalunya sortís en els mitjans estrangers, i en molts casos, s'ha parlat del "**circuit de**

Barcelona" com a acollidor de la prova. Ho comprovem en successives edicions de *L'Équipe* i *La Gazzetta dello Sport*. Diferent és el cas del motociclisme. En ser apte el circuit de Jerez per la disputa d'una prova del Mundial, tradicionalment el Gran Premi d'Espanya s'hi disputava allà. El circuit de Montmeló, però, en ser considerat per molts pilots i equips com un dels millors del món, va guanyar-se l'organització d'un "Gran Premi d'Europa". A partir del 1996, un acord entre diferents parts, inclosa la Federació Internacional de Motociclisme (FIM) va permetre la celebració d'un "Gran Premi de Catalunya". (El 1998, però, ja es va disputar un "Gran Premi de Madrid" i per futurs anys, amb la inauguració d'un nou circuit al País Valencià, ja es parla d'un "Gran Premi de València". Per què sempre s'ha de minimitzar tot allò que porta el nom de Catalunya?). A través d'aquest canvi, evidentment, semblava que la projecció de Catalunya era molt més gran. No ens enganyem. Si bé és cert que els encapçalaments de les informacions es refereixen sempre al "**Gran Premi de Catalunya**", en els textos interiors pilots com Àlex Crivillé o Carles Checa deixen de ser catalans per ser només espanyols. Un exemple n'és aquest esquizofrènic peu de foto: "**Michael Doohan, amb la Honda número 1, havia d'acabar davant l'espanyol lex Criville [sic] (número 4) per poder emportar-se el títol. L'australià, finalment, va acabar segon i Criville, tercer. I és un altre espanyol, Carlos Checa, que es va emportar davant del seu públic aquest Gran Premi de Catalunya**", referit al Gran Premi de 1996 (101). El mateix Circuit de Montmeló va ser escenari, també, d'un moment polèmic quan en honor de la victòria dels pilots catalans es va hissar la bandera catalana al podi, això sí, conjuntament amb l'espanyola. Milers d'espanyols (els habituals) es van estirar els cabells, però, per altra banda, també es podien haver estalviat el disgust, perquè la premsa estrangera consultada no va publicar cap informació de l'incident, ni l'endemà ni dies després de la celebració del gran premi.

. El paper dels esportistes catalans a Atlanta '96

Els esportistes catalans englobats dins dels equips olímpics espanyols van realitzar un bon paper en els Jocs Olímpics d'Atlanta. Hoquei herba, tennis, waterpolo... foren alguns dels esports en què els catalans van destacar. Es dona el cas que, precisament en hoquei herba i waterpolo, la gran majoria dels jugadors de la selecció espanyola eren catalans. No va servir això perquè els mitjans de comunicació estrangers se'n fessin ressò: del total protagonisme de Catalunya a Barcelona '92 es va passar al no-res.

Molts dels esports en què van triomfar esportistes catalans es van reduir a l'espai d'un breu, i sempre sota el nom d'Espanya, en moltes ocasions perquè eren esports en els quals els països on s'editen els principals diaris esportius no tenien representació amb possibilitats de medalla. Per si fos poc, les informacions que ocupen unes quantes línies estan plenes de tòpics. En veiem uns exemples.

L'Équipe fa referència a la victòria de la selecció espanyola en la final del torneig de waterpolo amb el títol "**Espanya es va venjar**", i parla en tot l'article de l'"**Espanya d'Estiarte**", però en cap moment fa referència al caràcter català de molts jugadors. La darrera frase de l'article és reveladora: "**Espanya, per mitjà de Garcia i Sans, va clavar les dues darreres banderilles que els van donar la medalla d'or tan esperada**" (102). El mateix diari, en tennis, parla del duel entre Sergi Bruguera i el brasiler Fernando Meligeni com "**un duel samba- flamenco**" per la nombrosa presència de seguidors de seguidors brasilers i "**espanyols**" a les graderies (103). L'única conclusió que se'n pot extreure dels retalls analitzats és que serà molt difícil que el món reconegui com a únicament catalans els esportistes que participin en uns Jocs Olímpics fins que Catalunya no disposi d'una delegació olímpica pròpia.

7. L'Eurobàsquet '97 a Catalunya

El juliol de 1997, la Federació Catalana de Bàsquet va aconseguir en exclusiva la organització del Campionat d'Europa d'aquest esport. D'aquesta manera, ja des d'un principi, i en tota la comunicació del torneig, l'Eurobàsquet (celebrat a les seus de Girona, Badalona i Barcelona) es feia a Catalunya, i no pas a Espanya. (TVE, que tenia els drets de producció del senyal internacional, va tenir la delicadesa de retolar totes les estadístiques i gràfics de pantalla en castellà). D'aquesta manera, la majoria dels mitjans estrangers que cobriren l'esdeveniment van contextualitzar la seva realització únicament a Catalunya. Només una excepció: el sempre esquizofrènic *L'Équipe*. De publicar publicitat de la Federació Francesa de Bàsquet amb el lema "**l'equip de França, classificat pels vuitens de final, us dona les cites del Campionat d'Europa de Bàsquet 1997 a Catalunya**" (104), a parlar, quan la selecció espanyola és eliminada, del fet que "**la selecció espanyola ha estat incapaç d'arribar a les semifinals d'un Europeu que ella mateixa organitza**" (105). I és que, pràcticament, aquest mitjà esmenta tantes vegades el nom d'Espanya com el de Catalunya en les informacions referides a aquest Campionat. Al costat d'un "**L'Europeu, que comença avui a Espanya...**" trobem un "**A l'hora de retrobar l'Europa moderna a Catalunya...**" (106); per una banda, un "**Iugoslàvia defensarà el seu títol a partir de demà a Catalunya**", per l'altra un "**l'equip de França debutarà demà passat a Espanya**" (107). D'aquestes citacions se'n deriva una certa imatge d'identificació de Catalunya com a simple part d'Espanya, però potser amb una mica més de presència que en esdeveniments anteriors.

8. L'USAP de Perpinyà, el millor instrument esportiu del catalanisme a la Catalunya Nord

Hem vist fins ara que els mitjans francesos, tot i ser veïns nostres, són bastant reacs a acceptar l'idiosincràsia i la identitat catalanes. En el cas de la Catalunya "Sud", s'assimilen els seus trets identitaris als espanyols, i com hem vist, el nostre país sol ser tan pròdig com altres zones de l'Estat Espanyol a la *fiesta*, la *siesta*, els *toreros*, les *mulettes* i les *banderilles*. Però, mentre que els mecanismes propagandístics espanyols han estat, al llarg de la història, totalment incapaços d'incorporar Catalunya al sentiment espanyol, diferent és el cas francès. La Catalunya Nord, juntament amb l'àrea metropolitana de Barcelona, és el lloc on el català es troba més proper a l'extinció. I allà, tots els trets identitaris catalans es cultiven des de l'aspecte purament folklòric, i no des de la pura reconeixença política a la part nord d'un país que entre espanyols i francesos van escapar el 1659. Un aspecte que defineix aquesta situació és el freqüent cas dels perpinyanesos que afirmen sentir-se catalans, però ignorant qualsevol paraula en català.

Podia semblar que ens trobàvem amb un episodi més d'aquesta situació del "catalanisme folklòric" quan l'USAP, el club de Rugbi de Perpinyà, va arribar a la final del Campionat de França de rugbi del 1998, que va jugar contra l'Stade Français de París. "*Nous sommes fiers d'être catalans*", "*et ils sont là, et ils sont là les Catalans!*", cantaven així, en francès, els seguidors de l'USAP quan el seu equip es va classificar per la final. Milers de banderes catalanes onejaven al vent a l'estadi perpinyanès en guanyar el partit decisiu, però, clar, hem de tenir en compte que els colors de l'USAP són, precisament, els colors catalans (llevat de l'uniforme suplent). Però analitzant el que van dir els diaris francesos respecte de l'USAP en els dies previs a la final veurem que alguna cosa sembla canviar al nord dels Pirineus. Llegim alguns expressius fragments de l'article que el redactor de *L'Équipe* Serge Tynelski dedica a l'USAP sota el títol "*Fiers d'être catalans*" (108).

"Darrere el club de Perpinyà hi ha tota una regió partida entre França i Espanya que reivindica un reconeixement cultural a través del rugbi. I quan Thomas Lièvrement, capità de l'USAP, surt a primera plana dels diaris de l'altre costat dels Pirineus, hi ha tot un poble que es reuneix sota la bandera sang i or".

"No menys de 152 autobusos estaven aparcats dissabte als voltants de l'estadi de Costières, a Nimes (...). Els catalans resten fidels a la 'cargolade' [sic] (...). I quan més s'aproxima la final, més catalans se senten (...). Lligat fortament a la seva terra, Paul Foussat, avui president de l'associació esportiva, defensa fermament l'entitat catalana. 'Quin departament [el nom de les regions franceses] exprimeix tanta solidaritat darrere un equip de rugbi? És un véritable fenomen cultural que dura i que s'extén'. És una força

viva pel rugbi que passa la frontera i que ressona fins a Barcelona. *'A les tribunes, he entès parlar espanyol [!!!] i hi havia gent amb samarretes del Barça'*, explica Bernard Cayrol, un dirigent de l'USAP. Aquesta extensió no es pas nova, perquè al pic de l'hivern, *La Vanguardia*, el diari català escrit en espanyol, va obrir la seva primera plana amb Thomas Lièvrement envoltat de la bandera sang i or, just després del França- Irlanda a l'Estadi de França. La tele 'regional', amb TV3, també hi és present sovint. Algunes institucions bancàries o societats industrials catalanes, amb l'obertura cap a Europa, s'inicien a les coses del Rugbi. I l'arribada de dos catalans de socarrel, Jacques Séguéla i Jacques Massot, del grup Lagardère, al consell de supervisió del club, és la prova que dins la tradició sempre es pot innovar"

"Per Gerard Majoral [jugador de l'USAP] (...), *'el rugbi és molt important per l'entitat del departament, ja que el català ha dubtat sovint entre França i Espanya. Sovint no hem acordat, dins la societat, la importància que té. La gent s'atura a Montpeller, o van fins a Narbona, però ignoren Perpinyà. Amb el rugbi, ens donarem a conèixer'*".

"Tot i les concepcions futuristes [en quant a la professionalització en la gestió i administració del club], es resta català de cor i esperit. *'El públic no sent pas l'evolució com una pèrdua d'identitat del rugbi català, afirma Paul Foussat. Els dos tiers de l'equip són de fora dels Pirineus Orientals. I els que venen al país s'hi integren ràpidament i s'hi queden'. A Rasiguères [Rasiguères en català], a Peyrestortes [Peirestortes] o a Saint-Feliu-d'Arvall [Sant Feliu d'Avall], continuen degustant el vi rosat ben fresc fent cruixir un xampinyó cuit i parlant de rugbi. En català, segur. Perquè tot el món ho entengui'*".

És bo observar, entre la formació de l'equip, cognoms plenament catalans com els de Majoral, Saliès, Pérarnau, Plana, Meya o Basset entre els jugadors, tot i que amb la grafia adaptada al francès, és clar. D'altra banda, l'himne "no-oficial" de l'USAP és una cançó reivindicativa que els seguidors bramen a cada partit del club perpinyanès: *L'Estaca*, de Lluís Llach. El mateix *L'Équipe* dedica un article sencer a parlar d'aquest fet. El titula "**Solidarnosc a chanté l'Estaca!**", el firma Bruno Doguet i diu el següent: "**És un fenomen al Rosselló. Ningú ignora L'Estaca, aquesta cançó de 3'53"** escrita fa trenta anys per Luis Llach [sic], de la qual tots els seguidors de l'USAP n'han tret profit per fer-ne l'himne quasi oficial dels Sang i Or. A la recerca d'una unió sagrada al voltant d'una samarreta i d'una pilota ovalada, els Catalans de l'USAP han trobat aquest text, *L'Estaca* (literalment *le pieu* en francès), text compromès, prohibit sota el franquisme, i esdevingut un valor segur del públic usapista. Fins i tot als no catalans se'ls posa la pell de gallina amb aquesta melodia colpidora.

"Llach, que acaba de celebrar els seus 50 anys, segueix essent un dels cantants de la democràcia a Espanya. Nascut a Verges a l'Ampurdan [sic], a una seixantena de quilòmetres de Perpinyà, aquest cantautor, que ha omplert el Nou Camp diverses vegades, ha quedat sorprès, ell que aprecia el rugbi només moderadament. Que Solidarnosc hagués fet traduir al polonès *L'Estaca* per fer-ne el seu himne, més o menys ho podia comprendre, però que l'USAP, els seus jugadors, els seus dirigents i el seu públic hagin estat colpits per les primeres notes d'aquesta cançó de 1968...". (109). Evidentment, en totes les informacions referents a aquesta final, es parla de l'USAP com a "els catalans".

Quelcom més que folklore? Creiem que sí. Més quan la final d'aquest campionat francès de rugbi va ser transmesa pel Canal 33 i quan l'USAP té la intenció de venir a l'Estadi Olímpic de Montjuïc a jugar les semifinals de la Copa d'Europa si el sorteig el decreta com a equip local (les semifinals són a partit únic). D'aquesta manera, l'USAP no només ha portat que a França es comenci a obrir el tema tabú de la personalitat catalana, sinó que està començant a impulsar la unió de les dues Catalunyaes a través del rugbi.

9. Altres esdeveniments

D'altres esdeveniments esportius d'especialitats amb menys ressonància també han tingut presència d'equips catalans. La repercussió als mitjans internacionals, però, ha estat gairebé nul·la, ja que, com abans hem vist, si l'equip d'un determinat país no participa en una competició és complicat que se'n faci referència. És el cas de les Copes d'Europa d'handbol guanyades pel Barça, que en els mitjans analitzats no han merescut més que espais de breus que han tractat sempre el Barça d'equip "**espanyol**". Quan l'Igualada va guanyar a Itàlia la Copa d'Europa d'hoquei patins contra l'Amatori Vercelli l'estiu passat, els diaris d'informació general italians, com *La Repubblica* o *Il Corriere della Sera* ni tan sols van publicar el resultat de la final (que aquesta es jugués en un pavelló "ratera" on amb prou feines hi cabien 1.500 persones devia ser significatiu) (110). Un últim exemple: els successius Ral·lis de Catalunya, puntuables pel Campionat del Món, que s'han celebrat anualment al voltant de Lloret de Mar. A la premsa estrangera (francesa en aquest cas) es dóna un cas similar al de l'Eurobàsquet '97: el Ral·li de Catalunya es desenvolupa per les "**carreteres espanyoles**", Lloret de Mar és "**Espanya**" i es titula sense rubor: "**Auriol, quelle maestria!**", referint-se al guanyador de la prova. (111)

Per l'últim hem volgut deixar un article aparegut al diari britànic *The Observer* el 15 de novembre de 1998, sobre el jugador català del Chelsea, Albert Ferrer. Hi vam arribar atrets per

un article a *El Punt* en el qual s'esmentava aquest article de forma triomfalista, com si es tractés d'una altra gran fita de projecció internacional catalana. Res més lluny de la realitat: la paraula "**Catalan**", només apareix dos cops en 150 línies de text, una en l'avantítol ("**The Catalan**") i una en mig del text ("**Els fans [del Barça] no només demanen trofeus, sinó trofeus aconseguits per catalans, fet problemàtic perquè la majoria dels herois locals han estat venuts**"). La resta de l'article recull sempre la paraula "**Espanya**" o "**espanyol**" per referir-se al lloc de procedència del *Txapi* (112).

4. LES SELECCIONS ESPORTIVES NACIONALS CATALANES

La iniciativa amb la qual hem començat aquest treball serveix també per cloure'l. La iniciativa de l'ADOC, començada el 1987, per aconseguir delegacions olímpiques catalanes i per fer oficial el Comitè Olímpic Català (COC), es pot considerar com les beceroles de la campanya per aconseguir seleccions esportives del nostre país. El fracàs de la iniciativa de l'ADOC, motivada per les raons explicades en el primer capítol del treball (vegeu la pàgina 5), va "matar" de rebot el desig dels catalans de tenir seleccions pròpies. Cal esmentar que els moviments previs als Jocs Olímpics pel que fa a la consecució d'aquestes seleccions no es van limitar a l'aspecte purament olímpic, com es reflecteix en la celebració d'un partit de bàsquet amistós, Catalunya- Croàcia, el 1992.

Amb tot, gairebé un any després dels Jocs, el 24 d'abril de 1993, la Selecció Catalana de futbol va "renéixer" després de 17 anys de silenci (l'anterior partit: Catalunya, 1- Rússia, 1, el 9 de juny de 1976). El partit, però, no tenia la significació més reivindicativa dels darrers enfrontaments, ja que es tractava simplement d'un homenatge al mític futbolista hongarès László Kubala. Catalunya va empatar a 4 amb una selecció de jugadors estrangers de la Lliga Espanyola, i ja llavors els comentaris foren que una selecció catalana no faria un mal paper a nivell internacional. Dos anys després, la Federació Catalana de Futbol va organitzar un altre partit de la selecció catalana: aquest, sense cap més motiu en concret que "posar-la en joc", i amb una seu "reduïda" (el Nou Estadi de Tarragona) ja que la proposta de seleccions nacionals no tenia tant arrelament com actualment. El rival triat no fou precisament el més adient, ja que fou el FC Barcelona, molt delmat pels jugadors que, precisament, jugaven amb la selecció catalana aquell partit. El resultat fou el de Catalunya, 5- Barça, 2.

A principis de novembre de 1996, es va donar el primer impuls polític per la creació de les seleccions catalanes. El diputat de Convergència i Unió al parlament de Madrid, Ricard Burballa, va fer una petició oficial a l'aleshores secretari d'Estat per l'esport, Pedro Antonio Martín Marín, perquè es modifiqués la Llei de l'Esport espanyol de manera que s'eliminessin les

barreres jurídiques que impedièn la participació de seleccions catalanes a nivell internacional. La proposta no va tenir resposta positiva per part del govern espanyol (113). Als voltants d'aquestes dates ja funcionava una associació favorable a la selecció nacional catalana de futbol, la SENACAF (SEleccions NAcionals CAtalanes de Futbol). El 22 de desembre de 1997, Catalunya jugava de nou un partit internacional seriós. El rival, la Bulgària de Hristo Stòitxkov, Emil Kostadinov, Krasimir Balakov, etc. La petició feta un any abans per CiU per tal de poder disposar de seleccions nacionals catalanes ja havia generat un major clima reivindicatiu al voltant de les seleccions catalanes i va engrescar el públic que es va apropar a l'estadi olímpic de Montjuïc. El resultat, empat a 1, va ser el de menys, l'important fou que 35.000 persones van presenciar el partit i van començar a fer de les seleccions catalanes un tema que no podia quedar adormit.

En l'any 1998 i, en concret, en quatre mesos, es van fer més coses per la selecció catalana que mai fins llavors. Potser, i això és una opinió personal, el mal paper de la selecció espanyola al mundial de França hi va ajudar. L'ampli moviment que existeix actualment favorable a les seleccions catalanes es va començar a gestar el 4 d'octubre de 1998. Segons va anunciar Catalunya Ràdio, l'advocat Jean- Louis Dupont va realitzar un informe, impulsat per una associació catalana integrada per entitats cíviques i polítiques (embrió de la plataforma pro-seleccions esportives nacionals catalanes), en el qual troba fonaments perquè Catalunya pugui disposar de seleccions nacionals pròpies. Els avaladors de l'informe que presenta l'advocat belga afirmaven que si les federacions internacionals o el COI no reconeixien les seleccions catalanes, els tribunals ordinaris donarien la raó als seus responsables. Cal recordar que Jean Louis Dupont va ser l'advocat que va revolucionar el món del futbol amb la famosa sentència Bosman (114). Al moment, polítics i homes de l'esport català, com el secretari general de l'esport de la Generalitat, Pere Sust, o el president de la Unió de Federacions Esportives Catalanes (UFEC), David Moner, van començar a treballar respecte al tema. Des d'un bon principi, es va mirar de vèncer les reticències del Consell Superior d'Esports espanyol (115) i demostrar que l'aspiració de les seleccions nacionals catalanes és una aspiració esportiva, i no política. Des d'un bon principi, federacions catalanes com les de tennis i rugbi varen mostrar-se d'acord amb la iniciativa, i fins i tot federacions internacionals com la de bàsquet (FIBA) va admetre estar disposada a estudiar el cas (116).

Per tal d'aconseguir la validesa legal de les seleccions, és necessari que es faci possible la modificació de l'actual Llei de l'Esport Català. Aquesta, que data del 1987, afirma en el seu article 19 que **"Les federacions esportives catalanes, als efectes de llur participació en l'activitat esportiva d'àmbit estatal, han de formar part de les federacions espanyoles en la representació que correspongui. Les normes i reglaments de les federacions**

esportives espanyoles i internacionals són aplicables a les federacions catalanes" (117). La modificació d'aquesta Llei de l'Esport serà possible a través d'una iniciativa legislativa popular que coordina la Plataforma Pro-seleccions nacionals catalanes. Aquesta associació va impulsar el treball de Jean-Louis Dupont, que fou presentat als consellers de la Generalitat a mitjans de novembre de 1998, i ara impulsa la recollida de firmes (se'n necessiten 65.000) perquè el Parlament de Catalunya discuteixi la renovació de la Llei de l'Esport. Recordem que, d'acord amb l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, la Generalitat de Catalunya té competència exclusiva en el món de l'esport (118) i que la proposta de la selecció, tal com ha confirmat el propi Jean-Louis Dupont i d'altres advocats catalans, és totalment constitucional. Per això, en un principi, que les seleccions catalanes existeixin només depèn de la Generalitat.

Ha estat la Unió de Federacions Esportives Catalanes (UFEC) l'encarregada de redactar aquesta nova proposta de Llei de l'Esport, tramesa ja als grups parlamentaris catalans. Una majoria parlamentària (CIU, ERC i PI com a mínim, molt possiblement també IC, i en contra PP i PSC) sembla estar d'acord a aprovar aquesta modificació. En concret, la Llei de l'Esport quedaria de la següent manera en els articles modificats: **"Article 3.- r) Promoure i difondre l'esport català en els àmbits estatal i internacional, així com la participació de les seleccions catalanes en aquests àmbits.**

"Article 19.- 1. Les Federacions Esportives Catalanes podran sol·licitar la seva integració com a membres de les corresponents federacions d'àmbit estatal i internacional i en altres entitats als efectes de llur participació, desenvolupament i organització d'activitats esportives en aquests àmbits en els termes que estableixin les respectives normes estatutàries i la seva aplicació.

"2. Les Federacions Esportives Catalanes de cada modalitat esportiva són les representants del respectiu esport federal català en els àmbits estatal i internacional. És funció pròpia de les Federacions Esportives Catalanes la creació, el foment i l'impuls de les seleccions catalanes de les respectives modalitats o disciplines esportives amb la finalitat de participar en esdeveniments de qualsevol àmbit, de caràcter oficial o amistós, segons s'escaigui.

"3. Les normes i reglaments de les federacions esportives estatals i internacionals només són aplicables a les Federacions Esportives Catalanes i, si correspon, als seus clubs i entitats afiliades en matèria disciplinària i competitiva, quan actuïn o participin en competicions oficials dels àmbits estatal i internacional.

"Article 25.- 3. És competència de les Federacions Esportives Catalanes l'elecció dels esportistes catalans que han de formar part de les seleccions catalanes". (119)

Aquesta nova proposta de la Llei de l'Esport catalana considera esportistes catalans els nascuts a Catalunya i els espanyols que puguin acreditar veïnatge civil català, és a dir, un mínim de deu anys de residència en aquesta comunitat. Finalment es va suprimir la obligatorietat d'assistir a aquestes seleccions (120).

Des del principi, els responsables esportius de l'Estat Espanyol s'han mostrat en contra d'aquesta iniciativa. Fins i tot Fernando Garrido, cap de premsa de la Federació Espanyola de Futbol, va arribar a afirmar que **"el partit Catalunya- Nigèria és una manifestació futbolística il·legal"**, fet que es va desmentir ràpidament (121). Santiago Fisas, president del Consell Superior d'Esports espanyol, ha dit en repetides ocasions que **"que existeixi una selecció autonòmica no oficial és positiu, però no en competicions oficials, perquè és un contrasentit que una comunitat autònoma s'enfronti a Espanya. Arribaríem a la teoria de l'absurd perquè no és viable que existeixin 19 seleccions autonòmiques. A més, es crea una fractura en l'esport català en plantejar als esportistes la disjuntiva d'amb qui jugarien i el que s'ha de fer és unir, i no dividir. D'altra banda, amb l'informe Dupont es creen falses expectatives perquè l'informe ningú l'ha vist. M'han comentat que només té 20 pàgines i que en el mateix informe Dupont no ho veu gens clar"**, va dir Fisas (122).

I els esportistes, què en pensen? Segons una enquesta publicada a la revista *Presència* (123) i feta a un total de 84 esportistes catalans d'alt nivell, una majoria està d'acord que Catalunya tingui seleccions nacionals, això sí, no és una majoria absoluta. No tots hi estan d'acord: alguns esgrimeixen raons d'ascendència familiar no catalana (Jèssica Hernández, 18 anys, internacional en tennis taula: **"Els meus pares són andalusos, jo sóc catalana, no ho nego; m'agrada ser catalana, però la selecció espanyola és la del meu país i competiria amb ella"**). D'altres no expressen un perquè clar (Raquel Santiago, 17 anys, internacional en hoquei patins: **"Catalunya només és Catalunya, Espanya és més potent i m'agrada més"**), o bé afirmen que competir amb Espanya dóna més prestigi, però el que és més important d'observar és que hi ha molts esportistes que supediten la seva decisió als ajuts que pugui proporcionar la Generalitat: i és que el Pla ADO està en la ment de molts. El marxista Valentí Massana, per exemple: **"M'agafo a la meva condició professional. Primer hauria de valorar les condicions, l'oferta. Si la federació catalana o la Generalitat em fan una oferta molt bona, seria estúpid si no l'acceptés"**. També la regatista Natàlia Via Dufresne expressa un fet semblant: **"De moment només tinc ajudes com a membre de la selecció que representa Espanya"**. Altres són més contundents, com l'atleta Reyes Estévez: **"La federació espanyola sempre m'ha donat suport, i la catalana no"**. Al cantó contrari, els esportistes favorables a

les seleccions esgrimeixen arguments diversos. Els sentiments surten en molts casos, alguns extrems (Oriol Servià, 24 anys, pilot de cotxes: **"Està clar que si una bandera em fa trempar, aquesta és la senyera, i no n'hi ha cap més"**); en d'altres s'imposa el seny i es destaca les oportunitats que tindrien molts esportistes per competir al màxim nivell (Josep Antoni Escuredo, 28 anys, ciclista: **"Serviria als esportistes perquè tinguessin més oportunitats de projecció internacional"**).

En qualsevol cas, els esportistes estan força a l'espera dels avenços que es puguin produir en aquest aspecte i de les condicions en què haurien de competir per tal de pronunciar-se. Si després de tot el llarg procés que ens espera hi haurà finalment les seleccions catalanes, és un tema que, com moltes altres qüestions que afecten el futur del nostre país, està a les nostres mans.

UN APUNT FINAL

Després de veure tot el que hem vist, és indiscutible que, ara per ara, l'esport és una de les principals vies que té Catalunya per donar-se a conèixer a nivell internacional. Han estat moltes les ocasions en les quals atletes o equips catalans han participat en competicions d'alt nivell, i les mateixes en què, sigui pels jugadors, sigui majoritàriament pels seguidors, s'ha incorporat un sentiment de catalanitat a aquests esdeveniments amb iniciatives organitzades (com en el cas dels Jocs Olímpics) o espontànies (desplaçaments amb el Barça o amb d'altres equips). S'ha reflectit això als mitjans de comunicació dels països on s'ha viatjat?

La resposta no és clara. A mitges, podríem dir. Mentre que en els primers anys del nostre anàlisi la ignorància de l'existència de Catalunya als mitjans estrangers és total, a través de les informacions esportives analitzades, la celebració dels Jocs Olímpics suposa un volum d'informació sobre Catalunya i la seva idiosincràsia d'una proporció certament inèdita fins aleshores. Després, però, es torna al ni carn ni peix, a ser un cop catalans i un altre espanyols. En general, podem concloure que Catalunya ha estat reflectida en aquests mitjans com el que, per la pròpia voluntat dels catalans (que vàrem votar l'Estatut d'Autonomia de 1980) som: una regió de l'Estat Espanyol, però una regió "especial", amb una voluntat de donar a conèixer els seus símbols, la seva llengua, la seva cultura i la seva identitat. Amb tot, però, queda una certa sensació que, pel que fa a termes de "ciudadania", els equips catalans són espanyols, i que moltes vegades (llevat dels articles dedicats expressament a explicar la personalitat catalana, com alguns previs als Jocs Olímpics, o la "perla" de Víctor Muñoz abans de la final de la Recopa '89) el fet d'anomenar "catalans" als equips d'aquesta nacionalitat equival, pels mitjans, a anomenar "llombard" al Milan, "bàvar" al Bayern de Munic o "bretó" al Nantes, per més explicacions sobre Catalunya que articles anteriors hagin donat. És a dir, parlem de regions

històriques amb una llarga tradició però de sobres sense la personalitat política i la història de Catalunya. S'equipara Catalunya, doncs, a unes nacions on, per desgràcia, han estat anihilades i que no conserven tan vivament com Catalunya, ni molt menys, una llengua, unes tradicions i, sobretot, una personalitat política com a nació. I això no ho veuen els mitjans estrangers.

Amb això, és fàcil l'assimilació amb l'Estat al qual es pertany, i que per aquest (*L'Équipe* i d'altres mitjans francesos en són especialistes) es consideri tant *torero* o tant *maruja* un habitant de Setcases, per exemple, com el de l'últim poble de Huelva abans de la frontera amb Portugal. Es constata també que el tractament dels equips catalans com a tals depèn molt dels coneixements personals de cada redactor, ja que en cap dels mitjans analitzats s'observa una línia uniforme: no n'hi ha cap que sempre parli de "**catalans**" ni que ho faci d"**espanyols**", sinó que a vegades es poden trobar els dos conceptes en dues línies de text.

Potser aquesta situació es va trencar una mica amb els jocs de Barcelona '92. La manera de presentar Catalunya aleshores tampoc es va correspondre del tot, segons la nostra opinió, amb la realitat del moment. Perquè malgrat que fossin (i són) importants els sectors socials que desitjaven (i desitgen) una Catalunya sobirana, creiem que és exagerat descriure Catalunya com una comunitat amb "**l'estat independentista**", com va fer algun mitjà, i on tot es feia en català, l'espanyol semblava haver desaparegut del mapa, i on començava a aflorar un esperit bàltic o balcànic que, com a mínim en la forma, no es donava per res (l'independentisme violent va desaparèixer abans dels Jocs amb la dissolució de Terra Lliure el 1991). Possiblement aquesta balcanització, el fet que el món poc a poc conegués (malauradament, a través de la guerra) noves nacions europees que fins aleshores havien estat reprimides i anihilades pel poder dels Estats, va fer que la premsa estrangera comencés a descobrir una "nova" nació anomenada Catalunya. Això no vol dir, però, com hem comprovat, que la qüestió catalana no deixés de reduir-se als temes folklòrics, i bon exemple en pot ser el tractament durant la cerimònia inaugural dels Jocs que va explicar Miquel de Moragas.

Per què ocorre això? Una possible explicació la pot donar una màxima periodística. Els informadors estem obligats a donar la màxima informació possible, i el més mastegada possible, als nostres lectors. D'aquesta manera, per un redactor d'un mitjà estranger, li és molt fàcil datar una informació de Lloret de Mar a Espanya, ja que tot el món sap què és i on és Espanya, però, sigui per culpa dels propis catalans o per qualsevol altre motiu, molta menys gent sap que és Catalunya. És possible que els redactors que més usen el terme Catalunya formin part de la minoria que sap una mica qui som, i els que no ho fan siguin de la immensa majoria. El redactor, doncs, opta per la opció fàcil. Ara bé, quan es tracta de parlar de

competicions estatals espanyoles, d'alguna manera s'ha de distingir l'origen dels participants, i encara que algunes vegades s'escapa algun "**barcelonès**" (per exemple), aleshores s'ha de recórrer a la identificació com a catalans.

Queda molt camí per recórrer. Sense sobirania i amb traves contínues a l'hora de projectar-nos internacionalment, és tremendament difícil orquestrar una nova campanya "*On situaríeu aquest punt?*" però amb major intensitat, perquè tot el món pugués situar Catalunya al mapa i no preguntés allò tan típic de "**Cata...quoi?**", "**Come? Di dove?**" o "**Aaaah! España, togueeego!**".

Som conscients que en aquest treball hi manquen moltes coses. Més mitjans consultats, més esdeveniments referits, potser més dissertació teòrica. Diversos factors han contribuït a la mancança; el temps i la manca de material als centres on hem investigat. Però, per altra banda, creiem que és bo que cada lector extregui també les seves pròpies conclusions a partir del que ha llegit. Nosaltres ens atrevim també a col·locar-hi la nostra. Després de tot, com ja hem apuntat en un dels apartats, creiem que només hi haurà una manera d'assegurar que Catalunya tingui reconeixement ple com a país a través de l'esport. I aquesta manera té forma de paraula de tretze lletres sobre la qual, com en tot, hi ha opinions molt oposades, radicalment: independència. Per l'analitzat, és l'única via possible perquè el Barça, Barcelona, la Penya, Àlex Corretja, Arantxa Sánchez Vicario, Albert Costa, Fèlix Mantilla, Àlex Crivillé, Carles Checa, els equips d'hoquei herba... siguin reconeguts per tothom com a catalans i no com a espanyols. Amb tot, les seleccions catalanes són un pas importantíssim per aconseguir aquest reconeixement. Falta veure com acabarà tot plegat; i quan acabi, us prometem que n'analitzarem els resultats en un proper treball.

RESUM DE LA BIBLIOGRAFIA UTILITZADA

Llibres:

- BASSAS, Antoni: A un pam de la glòria. 11 anys de Barça. Barcelona: Edicions de la Magrana, 1995.
- CREXELL, Joan: Nacionalisme i Jocs Olímpics. Barcelona: Columna, 1994.
- DD.AA.: El Siglo del Barça. Barcelona: La Vanguardia- El Mundo Deportivo, 1998.
- DD.AA. Llei de l'Esport de la Generalitat de Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1987.
- DD.AA.: Estatut d'Autonomia de Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1980.
- HARRIS, Sandra Ann: Olympic games as showcase. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, 1992.
- LADRÓN DE GUEVARA, Muriel: La imatge de Catalunya. Una aproximació al tractament de Catalunya a la premsa internacional a través dels Jocs. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, 1992.
- LLADÓ I BADIA, Carles: Catalunya, Comitè Olímpic! Barcelona: Associació per a la Delegació Olímpica de Catalunya, 1988.
- MORAGAS, Miquel de; RIVENBURGH, Nancy; LARSON, Jim: La imagen de Barcelona, Catalunya y España en los Juegos Olímpicos Barcelona '92. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, 1995.
- MORAGAS, Miquel de: La imatge de Barcelona '92 a la televisió internacional, a Les claus de l'èxit. Impactes culturals, socials, econòmics.... Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, 1995.
- PUIGDEMONT, Carles: Cata... què? Catalunya vista a la premsa internacional. Barcelona: La Campana, 1994.
- ROMANÍ, Daniel: Observats per la premsa internacional. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, 1992.
- SESÉ I SABARTÉS, Jaume: Barça, cara i creu. El FC Barcelona sota el franquisme. Barcelona: Laia.
- SHAW, Duncan: Fútbol y franquismo. Madrid: Alianza Editorial, 1987.

Tesis doctorals

- SOLIVELLAS, Mariano: Fútbol, ideología y política. Bellaterra: Tesi Doctoral, Facultat de Ciències Polítiques, 1983.

Mitjans locals i comarcals

Àncora (Sant Feliu de Guíxols), *El Punt* (Girona) i *Presència*.

Mitjans d'abast català

Sport i *El Periódico de Catalunya*.

Mitjans internacionals

França: *L'Équipe*.

Itàlia: *La Gazzetta dello Sport*, *Il Corriere della Sera*.

Portugal: *Diário de Notícias*.

Anglaterra: *The Observer* i *The Times*.

Annex:**Les "perles" de la recerca**

- 1- PUIGDEMONT, Carles: Cata... què? Catalunya vista a la premsa internacional. Barcelona: la Campana, 1994. Pàgina 15.
- 2- LADRÓN DE GUEVARA, Muriel: La imatge de Catalunya. Una aproximació al tractament de Catalunya a la premsa internacional a través dels Jocs. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics, 1992. Pàgina 25.
- 3 - LLADÓ I BADIA, Carles: Catalunya, Comitè Olímpic!. Barcelona: ADOC, 1988.
- 4- És aquesta una conclusió que s'expressa en pràcticament tots els llibres consultats.
- 5 - LLADÓ I BADIA, Carles: *op. cit.*, pàgina 106.
- 6 - LLADÓ I BADIA, Carles: *op. cit.*, pàgina 79.
- 7- LLADÓ I BADIA, Carles: *op. cit.*, pàgina 88.
- 8 - LLADÓ I BADIA, Carles: *op. cit.*, pàgines 86-87.
- 9 - LADRÓN DE GUEVARA, Muriel: *op. cit.*, pàgina 23.
- 10 - LLADÓ I BADIA, Carles: *op. cit.*, pàgina 82.
- 11- HARRIS, Sandra Ann: Olympic games as showcase. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, 1992. Pàgines 25-29.
- 12- LADRÓN DE GUEVARA, Muriel: *op.cit.*, pàgina 25.
- 13- MORAGAS, Miquel de; RIVENBURGH, Nancy; LARSON, Jim; La imagen de Barcelona, Catalunya y España en los Juegos Olímpicos Barcelona '92. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, 1995. Quadre a l'annex núm. 1.
- 14- El Periódico de Catalunya, 6 de desembre de 1998, pàgina 28.
- 15 - CREXELL, Joan: Nacionalisme i Jocs Olímpics. Barcelona: Columna, 1994. Pàgina 38.
- 16- CREXELL, Joan, *op.cit.*, pàgina 38.
- 17- CREXELL, Joan, *op.cit.*, pàgina 33.
- 18- CREXELL, Joan, *op.cit.*, pàgina 38.
- 19- CREXELL, Joan: *op.cit.*, pàgina 70.
- 20- CREXELL, Joan: *op.cit.*, pàgines 85-86.
- 21- CREXELL, Joan: *op.cit.*, pàgina 103.
- 22- CREXELL, Joan: *op.cit.*, pàgina 103.
- 23- CREXELL, Joan: *op.cit.*, pàgina 105.
- 24- ROMANÍ, Daniel: Observats per la premsa internacional. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, octubre 1992. Working Paper número 34. No paginat. Secció "Catalunya".
- 25- PUIGDEMONT, Carles: Cata... què? Catalunya vista a la premsa internacional. Barcelona: La Campana, 1994. Pàgina 121.

- 26- ROMANÍ, Daniel: *op.cit.*
- 27- PUIGDEMONT, Carles: *op.cit.*, pàgina 122.
- 28- PUIGDEMONT, Carles: *op.cit.*, pàgines 125-126.
- 29- PUIGDEMONT, Carles: *op.cit.*, pàgina 144.
- 30- ROMANÍ, Daniel: *op.cit.*
- 31- ROMANÍ, Daniel: *op.cit.*
- 32- PUIGDEMONT, Carles: *op.cit.*, pàgines 123-145.
- 33- HARRIS, Sandra Ann: *op.cit.*, pàgina 11.
- 34- HARRIS, Sandra Ann, *op.cit.*, pàgina 12.
- 35- HARRIS, Sandra Ann, *op.cit.*, pàgina 12.
- 36- HARRIS, Sandra Ann, *op.cit.*, pàgina 29.
- 37- HARRIS, Sandra Ann, *op.cit.*, pàgina 38.
- 38- MORAGAS, Miquel de, et al.: La imagen de Barcelona, Catalunya y España en los Juegos Olímpicos de Barcelona '92. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, 1995. Pàgina 5.
- 39- MORAGAS, Miquel de, et al.: 1995a, pàgina 5.
- 40- MORAGAS, Miquel de, et al.: La imatge de Barcelona'92 a la televisió internacional, a Les claus de l'èxit. Impactes socials, culturals, econòmics.... Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, 1995. Pàgina 79.
- 41- MORAGAS, Miquel de, et al.: 1995b, pàgina 79.
- 42- MORAGAS, Miquel de, et al.: 1995a, pàgina 7.
- 43- MORAGAS, Miquel de, et al.: 1995b, pàgina 81.
- 44- MORAGAS, Miquel de, et al.: 1995a, pàgina 11.
- 45- MORAGAS, Miquel de, et al.: 1995a, pàgina 13.
- 46- MORAGAS, Miquel de, et al.: 1995a, pàgina 14.
- 47- PUIGDEMONT, Carles: Cata...què? Catalunya vista a la premsa internacional. Barcelona: La Campana, 1994. Pàgines 155-165.
- 48- MORAGAS, Miquel de: 1995a, pàgina 16. 1995b, pàgina 85.
- 49- MORAGAS, Miquel de: 1995a, quadre annex núm. 1.
- 50- *The New Yorker*, 28 de setembre de 1992. Recollit a ROMANÍ, Daniel, *op.cit.*
- 51- ROMANÍ, Daniel: *op.cit.*
- 52- PUIGDEMONT, Carles: *op.cit.*, pàgines 172-173.
- 53- SHAW, Duncan: Fútbol y franquismo. Madrid: Alianza Editorial, 1987. Pàgina 22.
- 54- SHAW, Duncan: *op.cit.*, pàgina 58.
- 55- DD.AA.: El siglo del Barça. Barcelona: La Vanguardia- El Mundo Deportivo, 1998. Pàgina 134.
- 56- SESÉ i SABARTÉS, Jaume: Barça, cara i creu. El FCB sota el franquisme. Barcelona: Laia. Pàgina 107.

- 57 - *L'Équipe*, 18 i 19 de maig del 1979.
- 58- *L'Équipe*, maig de 1982.
- 59- *L'Équipe*, 11 de maig de 1989.
- 60- *La Gazzetta dello Sport*, 9 de maig de 1989.
- 61- *La Gazzetta dello Sport*, 10 de maig de 1989.
- 62- *La Gazzetta dello Sport*, dimarts 22 de maig del 1989.
- 63- *La Gazzetta dello Sport*, dimecres 23 de maig del 1989.
- 64- BASSAS, Antoni: A un pam de la glòria. Barcelona: La Magrana, 1995. Pàgina 116.
- 65- *La Gazzetta dello Sport*, dimecres 23 de maig del 1989.
- 66- *La Gazzetta dello Sport*, divendres 23 d'abril de 1991.
- 67- *La Gazzetta dello Sport*, diumenge 17 de maig de 1992.
- 68- *La Gazzetta dello Sport*, dilluns 18 de maig de 1992.
- 69- *La Gazzetta dello Sport*, dimarts 19 de maig de 1992.
- 70- *La Gazzetta dello Sport*, dimecres 20 de maig de 1992.
- 71- *Diário de Noticias*, diumenge 17 de maig de 1992.
- 72- *Diário de Noticias*, dimarts 19 de maig de 1992.
- 73- *Diario de Noticias*, dimecres 20 de maig de 1992.
- 74- *L'Équipe*, dimarts 19 de maig de 1992.
- 75- *La Gazzetta dello Sport*, dijous 21 de maig de 1992.
- 76- *Il Corriere della Sera*, dijous 21 de maig de 1992.
- 77- *Diário de Noticias*, dijous 21 de maig de 1992.
- 78- *L'Équipe*, dijous 21 de maig de 1992.
- 79- *Sport*, divendres 22 de maig de 1992.
- 80- *Il Corriere della Sera*, divendres 22 de maig de 1992.
- 81- *Diário de Noticias*, divendres 22 de maig de 1992.
- 82- *L'Équipe*, divendres 22 de maig de 1992.
- 83- *L'Équipe*, dimarts 17 de maig de 1994.
- 84- *L'Équipe*, dijous 19 de maig de 1994.
- 85- *L'Équipe*, dimarts 13 de maig de 1997.
- 86- *L'Équipe*, dijous 15 de maig de 1997.
- 87- *L'Équipe*, dilluns 20 d'abril de 1998.
- 88- *La Gazzetta dello Sport*, 14 de juny de 1982.
- 89- PUIGDEMONT, Carles, *op.cit.*, pàgina 56.
- 90- *Sport*, dissabte 23 d'abril de 1994.
- 91- Recordem que en parlar de la visita de Samaranch a Wembley el 1992 ja es feia referència al fet que abans havia anat fins a Istanbul a veure la final perduda per la Penya, "**equip català**", contra el Partizan (nota 66).

- 92- *La Gazzetta dello Sport*, dimarts 17 d'abril de 1990.
- 93- *L'Équipe*, dimarts 17 d'abril de 1990.
- 94- *L'Équipe*, dimarts 17 d'abril de 1990.
- 95- *La Gazzetta dello Sport*, dimecres 18 d'abril de 1990.
- 96- *L'Équipe*, divendres 12 d'abril de 1996.
- 97- *L'Équipe*, 9 de juny de 1994.
- 98- *L'Équipe*, 8 de juny de 1998.
- 99- *L'Équipe*, 7 de juny de 1994.
- 100- *L'Équipe*, 1 de juny de 1992.
- 101- *L'Équipe*, 14 i 15 de setembre de 1996.
- 102- *L'Équipe*, 29 de juliol de 1996.
- 103- *L'Équipe*, 2 d'agost de 1996.
- 104- *L'Équipe*, dilluns 30 de juny de 1997.
- 105- *L'Équipe*, dijous 3 de juliol de 1997.
- 106- *L'Équipe*, 23 de juny de 1997.
- 107- *L'Équipe*, 24 de juny de 1997.
- 108- *L'Équipe*, diumenge 17 de maig de 1998.
- 109- *L'Équipe*, dissabte 16 de maig de 1998.
- 110- A partir de 1995, no existeixen a l'Heremoteca de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB, on s'ha realitzat gran part de la investigació d'aquest treball, més diaris esportius estrangers que *L'Équipe*. Per tant, pel que fa a diaris italians i d'altres països, només existeixen els d'informació general.
- 111- *L'Équipe*, dijous 23 d'abril de 1998.
- 112- *The Observer*, 15 de novembre del 1998.
- 113- *Sport*, 8 de novembre de 1996.
- 114- *Sport*, 5 d'octubre de 1998.
- 115- *Sport*, 6 d'octubre de 1998.
- 116- *Sport*, 12 d'octubre de 1998.
- 117- Llei de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, 1987. Article 19.
- 118- Estatut d'Autonomia de Catalunya, 1980. Article 9.29.
- 119- Proposta de la nova Llei de l'Esport Català publicada a *Àncora*, Sant Feliu de Guíxols, número 2.598, 24 de desembre de 1998.
- 120- *El Periódico*, 6 de desembre de 1998.
- 121- *Sport*, 5 de novembre de 1998.
- 122- *Sport*, 18 d'octubre de 1998.
- 123- *Presència*, 22 de novembre de 1998.